

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Het doel van de vermaning

En het doel van alle vermaning is liefde uit een rein hart, uit een goed geweten en een ongeveinsd geloof.

1 Tim. 1 : 5.

Er moet in de gemeente niet zo gearheid worden, dat er haarkloverijen ontstaan. Dat er zulke „dikke stukken” worden „verhandeld” en zulke torens worden gebouwd, dat er alleen maar twist van komt.

Moeiten en haarkloverijen ontstaan vaak in de gemeente als de gemeente niet gevoed wordt door het zuivere Woord van God.

Als de Bijbel niet voldoende is, als er allerlei diepzinnige betogen ten beste worden gegeven, dan lijdt het volk van God daar onder, dan lijden de schapen van Christus honger.

Er moet wezen **huisverzorging Gods**. Gods Woord moet gebracht worden, het Evangelie van onze Here Jezus Christus. Dat Woord is levend en krachtig, dat voedt en sterkt. Dat Woord moet gehoorzaamd worden en geloofd.

En dan horen we nog eens wat het **doel van de echte Schriftuurlijke vermaning** is, het doel van de ware prediking van het Woord en van alle ware ambtelijke arbeid. Er staat: gebed, opdracht, vermaning.

De gemeente moet niet alleen vertroost worden, maar ook **vermaand**. En dat altijd door.

De waarachtige bekering is ook niet een zaak van „**éénmaal**”, maar die gaat ook altijd door. Reformatie moet doorgaan. De afsterfing van de oude mens is een hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonden vertoord hebben en die **hoe langer hoe meer** haten en vlieden.

Zo is het met een christen: hoe langer hoe meer de zonde haten en in alle goede werken leven.

Dat leren we door de geregelde vermaning uit de Schriften.

Wat is het doel van de vermaning?

Liefde. Echte liefde.

Liefde is niet, wat vele mensen er van maken, n.l. wekelijkheid of zoetsappigheid, waar alle pit en kern uit is.

't Is ook geen „algemene mensenmin”, zoals de humanist spreekt.

Hier wordt bedoeld (het Griekse woord geeft dat duidelijk aan): liefde, die zich uit in daden van gehoorzaamheid aan het Woord des Heren.

't Is maar niet: „houden van”, maar liefde-met-de-dáád, daadwerkelijke liefde tot de Here en tot de broeders en zusters.

We moeten geen scheiding gaan fantaseren tussen liefde en gehoorzaamheid. Dat wordt wel eens zo gezegd: deze is meer een **man-van-liefde** en die een **man-van-de-gehoorzaamheid**.

Ware liefde gehoorzaamt God en Zijn Woord!

Maar dat is een **valse tegenstelling**.

Als liefde niet met gehoorzaamheid gepaard gaat, is het geen echte Schriftuurlijke liefde meer.

Welnu, dat is het doel van de vermaning, van alle huisverzorging Gods, dat de gemeente steeds meer God liefheeft en de naaste, dat wil dus zeggen, dat de gemeente steeds meer gehoorzaam luistert naar het Woord des Heren en ook metterdaad Gods bevelen doet.

Allerlei gehoorzame christelijke arbeid is mogelijk. Door het Evangelie wordt de gemeente willens en bereid om in heel het naar de wil van God te leven.

Maar waaruit komt deze liefde nu weer op? Dat staat hier: „uit een rein hart, een goed

geweten en een ongeveinsd geloof”. Het is dus zo, dat door de vermaning eerst deze drie worden gewerkt.

En uit deze drie komt dan weer de liefde voort.

Allereerst: **een rein hart**.

Dat betekent niet, dat de gelovige geen zonde meer doet, of geen gebreken meer heeft. 't Wil zeggen, dat door het Evangelie de vergeving der zonden wordt beloofd aan een iegelijk die gelooft in de Here Jezus Christus. Een rein hart wil zeggen: gerechtvaardigd door het geloof, rechtvaardig voor God. Dat wordt gepredikt door de ware vermaning.

Een goed geweten. We moeten dit niet zo opvatten, dat het geweten goed is in zichzelf. Maar het betekent: door de prediking van het Evangelie komt er vrede met God, dan is er niets meer tussen de Here en ons en zo is er dan ook de vrede des harten, die alle verstand te boven gaat, blijdschap des geloofs, een vrije consciëntie.

Een ongeveinsd geloof. 't Geloof moet oprecht zijn, moet niet pralen of zich mooi voordoen, moet zich niet richten op de mens zelf, op eigen eer, maar het ware geloof is een vertrouwen op de Here en Zijn Woord. Geloven en huichelen kan niet samengaan.

Deze drie dus eerst: een rein hart, een goed geweten en een ongeveinsd geloof. En uit deze drie spruit de liefde voort, de echte daadwerkelijke liefde, die luistert naar en gehoorzaamt aan Gods Woord.

Hier hebt u de „**onderbouw**” en de „**bovenbouw**” om zo te zeggen.

De onderbouw: een rein hart, een goed geweten en een ongeveinsd geloof.

De bovenbouw: liefde-met-de-daad.

't Eén kan niet zonder het ander.

We kunnen aan de ene kant niet zeggen: „gehoorzaamheid! Die moet er zijn! Al dat gepraat over de onderbouw is niets waard, daar schieten we niets mee op!” En aan de andere kant moeten we niet menen: „och, de bovenbouw, al dat geroep om gehoorzaamheid, wat baat het? De onderbouw, daar gaat het om!”

Wel, broeders en zusters, **de onderbouw en de bovenbouw zijn onafscheidelijk met elkaar verbonden**. Het één kan niet zonder het ander.

Als er geen rein hart is, een goed geweten en echt geloof, dan deugt de bovenbouw niet, al roepen we nog zo luid om gehoorzaamheid. Maar ook andersom! Een rein hart, een goed geweten en echt geloof kan ook niet bestaan zonder echte liefde, echte gehoorzaamheid.

Indien het geloof niet met werken gepaard

INHOUD

Het doel van de vermaning	C. S.
Dienst en dienen in het N. T. (I)	H. J. J.
„Die goeie ouwe tijd...” (I)	G. V.
Wat is Dogmatiek? (II)	R. H. B.
Kerk en Fabriek (III)	J. W.
Boekbespreking	K. J. P., C. V.
Ingezonden	H. v. d. B.
Persschouw	C. V.
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

gaat, is het, op zichzelf genomen, dood. Jac. 2 : 17.

Huisverzorging Gods, ware christelijke vermaning, zuivere bediening van het Woord is gericht op de „**onderbouw**” en de „**bovenbouw**”.

Wat is dat heerlijk, als de gemeente van Christus zó verzorgd wordt, dat er reine harten zijn, goede consciënties en ongeveinsd geloof, maar óók liefde, gehoorzaamheid met-de-daad!

We moeten de Here maar laten werken door Zijn Woord, ook in de kerk-alhier. En dankbaar zijn, dat er hier nog echte huisverzorging is. En dat niet elders gaan zoeken. We moeten maar rustig op onze post voortwerken.

Elkaar maar blijven vermanen en binden aan het Woord.

Ons moet ter harte gaan de huisverzorging in Gods gemeente alhier, ons laten vermanen en ons laten verzorgen.

We gaan dan niet roemen op onszelf of op mensen, maar we zullen vuurbang zijn, om van de HERE af te wijken en van Zijn Woord.

Er is strijd van buiten en van binnen. De satan tracht Gods werk te vernielen en de rechte huisverzorging te verstoren.

't Was voor Timotheüs ook niet zo mooi en rustig in Efeze. Hij werd vanuit de hoogte bejegend door andere leraars, die bezig waren met fantastische verhalen en geslachtsrekeningen.

Maar Paulus schreef aan deze zwakke jonge man: blij in Efeze, beoefen maar de rechte huisverzorging daar en vermaan maar, zo wordt de ware liefde in de gemeente van Efeze gewerkt.

Zo is het nu nóg.

Als is er veel moeite en verdriet en strijd, die liefdedienst zal ons niet verdrieten, maar dan houden we Gods werk in het oog en aanvaarden wij de ambtelijke vermaning met haar heerlijk doel.

C. Stam.

Dienst en dienen in het Nieuwe Testament

I

De bespreking van de „Open Brief” in het nummer van de vorige week heeft m'n aandacht weer gevestigd op een taak der gelovigen, waarin we over het algemeen veel te kort schieten, namelijk het dienen. Maar eer ik daar verder over schrijf deel ik op verzoek van het „Comité” het volgende mede: „De „Open Brief” is verkrijgbaar voor de prijs van 30 cent. Bij tien en meer exemplaren à 25, bij 100 of meer ex. 20 cent per stuk. Toezending geschiedt uitsluitend na storting of overschrijving van het bedrag op giro-rekening 149437 ten name van: „Penning-

meester van het Comité Centrale Diakonale Conferentie te Middelburg”.

En nu dan nogmaals: Dienst en dienen in het Nieuwe Testament. Dienen ligt een mens niet. En ook óns is niets menselijks vreemd. We moeten maar niet denken, dat dienen voor de gelovigen vanzelf gaat. We moeten het altijd weer door Gods genade leren. Want we zijn van nature geen haar beter dan de ongelovigen. Die niet willen dienen maar heersen.

Ook de discipelen van de Here Jezus twisten nog over de vraag, wie van hen wel de eerste zou zijn in het Koninkrijk der hemelen. Dat zij begeerden naar de heerschappij van Gods genade was goed. Maar dat zij begeer-

den in het Koninkrijk Gods de eerste viool te spelen was slecht.

Eens kwamen de discipelen bij Jezus en vroegen: „Wie is wel de grootste in het Koninkrijk der hemelen?” Dan roept de Heiland een kind tot Zich, plaatst dat in hun midden, en zegt: „Voorwaar, Ik zeg u, wanneer gij u niet bekeert en wordt als de kinderen, zult gij het Koninkrijk der hemelen voorzeker niet binnengaan. Wie nu zichzelf gering zal achten als dit kind, die is de grootste in het Koninkrijk der hemelen”. (Matth. 18).

Bij een andere gelegenheid lezen we, dat de moeder der zonen van Zebedeüs bij Jezus komt, zich voor Hem nederbuigt en vraagt: „Zeg, dat deze mijn twee zonen mogen zitten, één aan uw rechterzijde en één aan uw linkerzijde in uw Koninkrijk”. Zij begeert dus voor haar kinderen een plaats van eer en macht en grootheid in het rijk van Gods genade. Dan wijst de Heiland er op, dat zij met Hem het lijden tegemoet gaan. En dat Hij niet beslist over het zitten aan zijn rechter- en linker hand. Als de andere tien bemerken wat die twee willen, dan nemen zij het de broeders zeer kwalijk. Mogelijk omdat zij zelf de voornaamste plaatsen wel begeerden? In elk geval, de Here Jezus roept hen tot Zich en zegt: „Gij weet, dat de regeerders der volken heerschappij over hen voeren en de rijksgroten oefenen macht over hen. Zo is het onder u niet. Maar wie onder u groot wil worden, zal uw dienaar zijn, en wie onder u de eerste wil zijn, zal uw slaaf zijn; gelijk de Zoon des mensen niet gekomen is om Zich te laten dienen, maar om te dienen en zijn leven te geven als losprijs voor velen”. (Matth. 20).

In de scherpe rede tegen de Schriftgeleerden en Farizeëen zegt Hij van deze zeer godsdienstige mensen: „Al hun werken doen zij om in het oog te lopen bij de mensen, want zij maken hun gebedsriemen breed en hun kwasen groot, zij houden van de eerste plaats bij de maaltijden en van de erezetels in de synagogen, en van de begroetingen op de markten en om door de mensen rabbi genoemd te worden”. Het is zo menselijk wat die leidlieden van Israël willen. Dat zit geroest in het menselijk hart om zo te zeggen: Vooraanstaan, in het oog vallen, geëerd worden, macht en invloed hebben. Altijd weer is die afkeer van dienen in de kerk opgekomen en juist de begaafden lopen daarvoor het grootste gevaar. Maar de Heiland zeide tot hen en zegt tot ons: „Gij zult u niet rabbi laten noemen; want één is uw Meester en gij zijt allen broeders. En gij zult op aarde niemand uw vader noemen, want één is uw Vader, Hij die in de hemelen is. Laat u ook geen leidlieden noemen, want één is uw Leidsman, de Christus. Maar wie de grootste onder u is, zal uw dienaar zijn. Al wie zichzelf zal verhogen, zal vernederd worden en al wie zichzelf zal vernederen, zal verhoogd worden”. (Matth. 23).

Zelfs in een gesprek tijdens het Avondmaal konden ze nog niet laten te vragen wie van hen wel als eerste moest gelden. We lezen in Luk. 22 : 24 v.v.: „Er ontstond ook onenigheid onder hen over de vraag, wie van hen als eerste moest gelden. Hij zeide tot hen: De koningen der volken voeren heerschappij over hen en hun machthebbers worden weldoeners genoemd. Doch gij niet alzo, maar de eerste onder u worde als de jongste en de leider als de dienaar. Want wie is de eerste: die aanligt of die dient? Is het niet, die aanligt? Maar Ik ben in uw midden als dienaar”.

* * *

In de wereld ten tijde van het leven van de Here Jezus was het woord dienen wel bekend, maar niemand had het in z'n eigen woordenboek staan. Daarmee wil ik maar zeggen, dat men zich wel graag door anderen liet dienen, maar dat niemand bereid was om anderen te dienen. Dat was iets minderwaardigs, geschikt voor slaven, die daar nu eenmaal voor in de wereld waren. Die moesten het zware werk doen. Ook de vrouwen waren er om te dienen. Maar naar de mening der Grieken was een man in de wereld om te heersen en zich te laten dienen. Dat was niet alleen de praktijk, maar dat werd ook nog verdedigd. Ik las een dezer dagen de volgende uitspraak: „De betere moet 't goed van de slechtere roven, de goede moet over de min-goede heersen, de élite-mens moet meer hebben dan de gewone man”. En de „betere” was dan de krachtpatser, de kerel die wat in z'n mars en in z'n macht had.

Ik kwam de vraag tegen: „Hoe kan een mens gelukkig zijn, die dient?” Dat vond men

maar een onmogelijke zaak. Gelukkig-zijn kon alleen de vrije man, die van niemand en niets afhankelijk was en alleen voor zichzelf leefde en aan zichzelf genoeg had. Om gelukkig te zijn moest een mens macht hebben en zich kunnen laten dienen. Er was, als ik me niet vergis, maar één dienst, die voor de Griek niet onwaardig was, namelijk de dienst van de stad of de staat. Maar, als ik het wel heb, was dat meer om de eer en de waardigheid, dan om de dienst.

Zo dachten de Grieken er over, maar zo denkt eigenlijk ieder mens er over. In elk geval is de praktijk door alle eeuwen heen zó geweest, dat ieder het „zaliger” vond gediend te worden dan te moeten dienen. Dat geldt van volken en van standen en van groepen en van personen. Het gaat in de mensenwereld niet zo heel veel anders toe dan in de dierenwereld. De sterkste neemt de grootste brokken en de zwakste mag met de rest tevreden zijn. De machtigste laat zich dienen en de anderen mogen blij zijn, dat ze de machtige mógen dienen. Ieder denkt van nature eerst aan zichzelf en in de tweede plaats weer aan zichzelf en in de derde plaats nog aan zichzelf en dan komt eindelijk ook de naaste aan de beurt. In een boekje van Werumeus Buning: Woestijnen van water, vond ik de volgende tekening van een koppel meeuwen, die vochten om een vette hap, waarin hij een beeld zag van de mensenwereld. De schrijver is op een haringlogger, waar de bemanning aan het kaken is:

„Aangezien nu evenwel kaken een vervelend gezicht is, had ik reeds sedert vele uren de meeuwen, mallekokken en genten, en hoe dat witgeveleugeld geteisem verder mag heten, gevoed met waardeloze bloederige haring zonder kop, want zo slaan ze vaak uit de netten. En uw blankzwevende meeuw boven de Amsterdamse grachten heeft op de Noordzee, bedrijvig zwemmend terzij van het schip,

„Die goeie ouwe tijd . . .”

I

Elifaz, de Temaniet.

Het heeft de eeuwen door nooit ontbroken aan wat de romeinen noemden: laudatores temporis actie, lofzeggers van het verleden, mensen, die vertelden dat het vroeger allemaal zoveel beter was. En in alle tijden zijn er wel vaders en moeders geweest, die hebben gezegd: „Dat hadden wij vroeger eens moeten doen . . .!” Dat type is zo oud als de wereld. We leren het al kennen in het boek Job. Het wordt daar op waardige wijze vertegenwoordigd door Elifaz, de oudste van Jobs vrienden. In zijn eerste rede heeft hij betoogd dat Job zich maar niets inbeelden moet: God is zó heilig dat hij zelfs in zijn engelen geen vrouwen stelt, hoe zal dan een mens, een sterfelijk mens bestaan kunnen voor Hem? In zijn tweede rede — die feller is — houdt hij in de verzen 15 en 16 aan deze oude stellingen vast, maar hij voegt er iets nieuws aan toe. Hij beroept zich op de overleveringen der ouden, op het gezag der traditie, op „de vaders”:

„Ik wil u onderrichten, luister naar mij; en wat ik geschouwd heb, dat wil ik vertellen. datgene, wat de wijzen op gezag van hun vaders verkondigen, zonder iets te verhelen, toen alleen aan hen het land was gegeven, en geen vreemdeling was bij hen binnengedrongen”. 17—19.

Het was vroeger volgens Elifaz allemaal beter. De vaders uit het verleden wisten alles beter. De oorzaak van de hedendaagse nieuwlichterij moest volgens hem gezocht worden in de verbastering van de samenleving. Vroeger leidden de vaders in de afzondering van het gesloten familie- en stamverband hun leven, onbedorven. Maar toen vreemdelingen het land binnendrongen brachten die nieuwe en vreemde ideeën mee en zij hebben de jongeren geïnfecteerd. Klaarblijkelijk ook Job. Dat deze ondanks de zware slagen, die hem getroffen hebben, blijft vasthouden, wel niet aan zijn aangeboren maar dan toch aan zijn feitelijke onschuld in de vreze des HEEREN, is ook al aan die nieuwlichterij en de infectie door die vreemdelingen te danken. Alleen de wijzen, zoals Elifaz, hebben de

meer van een zenuwachtige vraatzuchtige kakelkip dan van een edele vogel, eilaas. Hij zwelgt de vetste haring in een ommezien op — ik heb ze met zorg tijdens het kaken zo dik en welgedaan uitgezocht, dat het mij, al waren ze zonder kop, technisch onmogelijk leek — waarbij zijn ganse familie hem dwars zit, in stuivend water, en het hem of haar nog liefst uit de keel zou halen en vreten.

De beestenwereld overboord is net de wereld . . .”

Ik kan de schrijver geen ongelijk geven. En soms gaat het in de kerk ook wel werelds toe. Ik vroeg eens aan een ouderling hoe het in z'n kerk ging: „Och”, zei hij, „er zijn regeerouderlingen genoeg, maar ouderlingen die willen dienen zijn er zo weinig”. Regeren, leiding geven en dienen hóeft geen tegenstelling zijn. Maar wordt het vaak wel. Ik heb ze gekend, de broeders, die zich „de benen tot aan de knieën toe afliepen” bij hun dienen van de gemeente. Waar rouw was of ziekte of groot verdriet of ongeregelde daar waren ze. Ze dachten niet aan zichzelf, maar aan anderen en ze gaven zich. Aan de HERE en aan Zijn volk.

Maar ik heb ze ook gekend, die krachtig konden spreken op een vergadering, maar die niet dachten aan weduwe of wees, aan de ellendigen en eenzamen. Daarvoor hadden ze zo geen aanleg, dat lag hun zo niet, naar ze zelf zeiden. Ze wilden wel regeren maar niet dienen. Ik heb me wel eens afgevraagd waarom ze dan hun „dienst” hadden aanvaard, als ze toch niet willen dienen.

Datzelfde kan ook een „dienaar des Woords” overkomen, dat hij heersen wil. En dat kan een diaken, d.i. letterlijk een „dienaar” gebeuren, dat hij niet aan anderen maar aan zichzelf denkt. Dat kan elk christen overkomen. Laten we allen maar toezien, dat we tot die dienst bereid zijn, waartoe de HERE ons riep. H. J. Jager.

wijsheid der vaders onbesmet bewaard. Hun traditionalisme, hun vasthouden aan de overlevering én hun conservatisme, het zweren bij wat oud en ouderwets is, is de garantie van de zuiverheid van hun levensbeschouwing.

De Prediker.

Maar de Schrift leert het ons anders. Daar wordt ons de raad gegeven ons niet al te spoedig te ergeren — blijkens het vervolg klaarblijkelijk om ons niet al te spoedig te ergeren over „de tijd van tegenwoordig”. Want zo wordt daar gezegd: zulke ergernis rust in de boezem der dwazen. Dwazen, omdat zij de geschiedenis niet kennen. Immers er volgt: „Zeg niet: Hoe komt het, dat de vroegere tijden beter waren dan deze? Want gij zoudt niet uit wijsheid aldus vragen”. 7 : 9—10.

Wie de vraag stelt: Hoe het toch komt dat alles vroeger beter was?, heeft door zo te vragen eerst geconstateerd dat vroeger alles beter was. En hij heeft daardoor de indruk gemaakt dat hij het wéét, dat hij een wijs man is, dat hij het verleden kent. En de eigen tijd. En dat hij door zorgvuldige vergelijking tot de slotsom is gekomen: de tijden van vroeger waren beter. Maar de Prediker zegt: Juist dat beweren: „Vroeger was alles beter” is niet een bewijs van wijsheid, maar van dwaasheid, een bewijs dat zo iemand én het verleden niet kent én zijn eigen tijd niet verstaat.

De Here Jezus.

Het is opvallend dat de Here Jezus Christus nooit tot die lofzeggers van het verleden heeft behoord en dat hij nimmer „de vaders” heeft geprezen. Hij was met de zonden der vaders niet onbekend. Hij wist van hun ongelooft in de dagen van Elia en Elisa: er waren vele weduwen in Israël in de dagen van de profeet Elia, maar tot geen van deze werd Elia gezonden, wél tot een weduwe buiten Israël in Sarepta bij Sidon. En er waren vele melaatsen in Israël in de dagen van Elisa, maar geen van hen werd gereinigd, wél Naäman, de Syriër. Lukas 4 : 25 v.v. De Here Jezus wist dat de vaders Gods profeten hadden gedóód. Matth. 23. En zeer krachtig profeteerde Hij tegen het traditionalisme: „Gij hebt gehoord, dat tot de ouden gezegd is . . .

Maar ik zeg u... Matth. 5 : 21, 27, 31, 33, 38, 43.

Voorzichtig!

Een en ander mag ons voorzichtig maken in het spreken over „die goeie ouwe tijd”. Want hoe ernstig, wijs, christelijk dat prijzen van het verleden en dat laken van het heden ook schijnen moge, het is doorgaans een bewijs dat degenen, die aldus spreken het verleden slecht en slechts zeer eenzijdig kennen. Dat komt overigens in de beste families voor. Het is nog niet zo lang geleden dat de Utrechtse historicus prof. Geyl gewezen heeft op ernstig gebrek in de historie-kennis van de beroemde historicus van Leiden: dr. J. Huizenga. Uitmendend kenner van de nederlandse cultuur-geschiedenis was hij. Maar Geyl heeft er op gewezen, dat de aristocraat Huizenga de ogen gesloten gehouden heeft voor meer dan een belangrijke zijde van het verleden, met name voor de sociaal-economische situatie met name van de kleine man.

Mythen.

In waarheid leeft het overgrote deel bij mythen en legenden over het verleden. Ons schoolonderwijs heeft daar mede schuld aan. Onze vaderlandse geschiedenis, zoals die op de lagere scholen doorgaans wordt onderwezen, is in hoofdzaak de staatkundige, militaire, politieke geschiedenis. De grote staatkundige figuren van de Oranjes, mannen als de De Witten, Oldenbarnevelt, Jacob Cats, Van Slingelandt, Rutger Jan Schimmelpenninck en dergelijke passeren de revue; militairen als Maurits en Frederik Hendrik, Willem II en de Prins van Oranje in zijn optreden bij Quatre Bras, de buskruitheid Van Speyck mitsgaders de tiendaagse veldtocht komen evenals de zee-helden De Ruyter en Tromp, en anderen in de leerstof voor. Uit de koloniale geschiedenis weten we van Jan Pieterszoon Coen, van Daendels en van Van Heutz, van de pacificatie van Bali, Lombok en Atjeh.

Met de geschiedenis van de letterkunde, de schilder- en bouw- en beeldhouwkunst staat het er al minder voor: voor de grote massa zijn Vondel en Hooft, Huygens en Cats, Bilderdijk en Da Costa bijna legendarische figuren. De tachtigjarige oorlog is een bijna mythisch gebeuren, dat voortleeft in even mythische als bombastische liederen:

Ons wenkt het beeld der vaad'ren
dat kloek en vroom geslacht
met heldenmoed in d'aadren
dat Spanje t' onder bracht....

terwijl bijna niemand bedenkt dat de oorlog voor een groot deel gevoerd werd door huursoldaten.

Al even legendarisch is wat men weet van

de Gouden Eeuw: de dagen waarin de toenemende winsten van de zeehandel en de Oost- en Westindische Compagnie grote welvaart brachten in Amsterdam, toen langs de Heren-, de Keizers- en de Prinsengracht de grote koopmanspaleizen werden gebouwd, het amsterdams stadhuys op de Dam „'s werelds achtste wonder”, de Wester- en de Zuider- en de Noorderkerk verzezen, in Den Haag de patriciershuizen aan het Lange en Korte Voorhout, de Kneuterdijk verzezen, de buitens der amsterdams heren werden opgetrokken langs de Vecht.

De kerkgeschiedenis.

Met de geschiedenis der kerk staat het niet anders. Dat is in feite een geschiedenis „de viris illustribus”, van beroemde mannen, kerkvaders, theologen, pausen en bisschoppen, van reformatoren en reformatische predikanten, van enkele martelaren en van conciliën en synoden, van Hendrik de Cock en Abraham Kuyper.

De werkelijkheid.

Maar de rest ligt in de mist. Wat weten we in werkelijkheid van het werkelijke verleden? Hoe in de dagen van de tachtigjarige oorlog, de Gouden Eeuw, de franse tijd, de vorige eeuw met de opkomende industrialisatie en de al nijpender wordende sociale kwesties, de gewone man, de kleine burger, de arbeider, de zeeman, de kleine boer en het volk op het platteland leefde? Wat weten we van hun zeden en gewoonten, hun welvaart of armoede, de woningtoestanden in de stad en op het platteland, de gezondheidstoestand, de geboorte- en sterftecijfers, de omvang van epidemieën, de nood en ellende van het volk in de achterbuurten en de sloppen in de grote steden, in de Amsterdamse Jordaan en op de Eilanden in die stad, in de dorpen van Friesland, Groningen en Drente? Wat was, toen Amsterdams monumentale paleizen verzezen, de welvaart van de dokwerkers, de sjouwers-lui, de koffiepickers, de matrozen, die om uit de Oost de peper en de muskaatnoten, allerlei kruiden en katoen te halen, bij de Schreiers-toren afscheid namen van vrouw en kinderen en dat voor een jaar of drie, vier met het risico dat ze onderweg door kapers werden onderschept, of slachtoffer werden van de elementen of stierven aan scheurbuik?

Wij leven vaak in de gedachte dat het in die gouden dagen voor heel het volk botertje tot den boom was, een Gouden Eeuw voor Jan-en-alle-man.

En hoe stond het met het godsdienstige leven van het gewone volk in „de bloeitijd” van de nederlandse gereformeerde kerk? Of was deze bloeitijd al voorbij in de dagen van de nationale synode van Dordrecht in 1618/19? Was die echte bloeitijd misschien al geëindigd, toen de inquisiteurs niet meer ver-

gaderden, het laatste schavot was afgebroken en het laatste vuur voor de slachtschaepkens Christi was gedooft? Hoe verdienstelijk werk de Dordtse synode ook moge hebben gedaan in meer dan één opzicht, het is de vraag of in de dagen toen „Gommer en Armijn te hoofdstreden om het recht geloof”, de vreeze des HEEREN onder het volk bloeide. Hoe was het in die dagen gesteld met de prediking, kerk-, avondmaals-, catechisatiebezoek? Hoe stond het met de practijk des geloofs, de liefde onder de merendeels gereformeerde christenen? Hoe waren de verhoudingen tussen de al rijker wordende kooplui in de herenbanken in de kerk en Jan Boezeroen in de armenbanken? Hoe tussen de rijke boeren in Groninger land en de landarbeiders, tussen de veenbazu en de turftrappers? Hoe stond het toen met de vreeze des HEEREN in Frieslands Zuidoosthoek?

Feit is dat het in het gereformeerde Amsterdam met de publieke zedelijkheid niet te best was gesteld, dat een ontstellend aantal kinderen te vondeling werd gelegd, en in de weeshuizen werd opgenomen. Van vele kansels werden leerredenen gehouden, die meer hadden van voordrachten voor een theologische volksuniversiteit dan van bediening-des-Woords, dat het avondmaalsbezoek even schraal was als de doop der kinderen algemeen, dat dronkenschap en hoererij regelmatig en dan meer geregeld dan matig voorkwamen. De sympathie, die de franse revolutie in het Gereformeerde Nederland vond, wijst op een geestelijke toestand, die reeds lang daarvoor moet zijn ontstaan. Het kerkbederf is waarlijk niet in 1816 begonnen!

C. V.

Kerk en fabriek

III

In deze artikelen worden nogal wat bezwaren geopperd tegen de sociologerende dominees. Die bezwaren hebben betrekking op hetgeen deze dominees in navolging van anderen weten te vertellen van de industrie en de industriearbeider.

Nu zou ik hen graag hun hobby gunnen en mij er verder niet druk om maken, als zij de kerk er maar buiten lieten of, als zij dat uit hoofde van hun ambt niet willen en niet kunnen, recht spraken van de kerk.

In 'n vorig artikel heb ik gezegd, dat zij niet alleen van de industriearbeider, maar ook van de kerk in dit verband een vertekend beeld gaven.

En die beschuldiging moet waar gemaakt worden.

Hetgeen ik zeker niet met hoogmoed of leedvermaak, maar wel met pijn in het hart doe. Het doet pijn te constateren, dat de kloof

Wat is dogmatiek

II

Het is nu de moeite waard te overwegen, hoe latere gereformeerde theologen tegenover deze opzet van de dogmatiek staan. Ik wijs daartoe in dit artikel met name op K. Schilder, omdat deze getracht heeft tot een andere opzet te komen en daartoe Bavinck kritisch besprak. Helaas moeten we hier verwijzen naar K. Schilders „Kompodium-Dogmatiek” (deel I), aangezien hij dit deel van zijn werk niet in boekvorm het licht deed zien. Aangezien het hier echter een door Schilder zelf letterlijk gedicteerd gedeelte betreft, mogen wij dit wel voor een betrouwbare weergave van zijn mening rekenen.

Schilder kon de opzet van Bavinck waarden. Vooral het element, dat het hier gaat om de kennis Gods, „die aan de kerk is geopenbaard”, achtte hij waardevol. Het gaat Bavinck dus om de kennis Gods, die vervat is in Gods geschreven woord. Buitendien blijkt uit Bavincks definitie de christologische tendens van Gods openbaring: het ging God er om Zichzelf te laten kennen in het aangezicht van Jezus Christus. Schilder had ook kritiek: op dit standpunt begint de dogmatiek bij de Schrift, bij de openbaring Gods als zodanig en niet bij de confessie, het dogma. Maar

waarom dan te spreken van dogmatiek?

Schilder wilde in zijn kritiek vooral de kritische functie van de dogmatiek tot haar recht laten komen. „Dogmata kunnen, concreet bezien, afwijken van de H. Schrift en harmonie met dogmata kan dus ident zijn met disharmonie met de H. Schrift¹⁾” schreef hij in verband met deze kwestie.

Wel stelde Schilder met nadruk, dat de kritische houding van de dogmaticus tegenover het kerkelijk dogma tegelijk sympathisch moet zijn. Dat wil zeggen: de dogmaticus gaat in zijn wetenschappelijk werk als gelovige uit van de dogmata, die hij in zijn kerk belijdt. Zo kwam Schilder tot een definitie van de dogmatiek, die hij tenslotte als volgt formuleerde: dogmatiek is de wetenschap, „die in onderworpenheid aan de inhoud en het doel van de H. Schrift de problemen der kerkelijk-theologische dogmata rangschikt en systematisch behandelt in een sympathisch-kritische reproductie van de inhoud der in de lijn der oecumenische symbolen vastgestelde dogmata.²⁾”

We zagen boven, hoe Bavinck worstelde met de vraag op welke wijze hij Schrift en confessie in zijn omschrijving van de dogmatiek met elkaar in verband moest zetten.

Hoezeer hij daarbij band aan de confessie op prijs stelde, bij hem domineerde, dat de dogmatiek af, de gedachte, dat de dogmatiek een systeem van de kennis Gods opbouwt. Al wees hij de idee van een speculatieve dogmatiek af, de gedachte, dat de dogmatiek een systeem opbouwt trok hem bij Daubanton evenzeer aan als diens accent op het confessionele. Dit was trouwens bij Bavinck een zeer oude trek in zijn gedachtenwereld. Reeds in 1881, nog vóór zijn hoogleraarschap te Kampen, bepleitte hij, dat de dogmatiek een systeem van kennis heeft te ontwerpen. Wel mag dat systeem niet aan de stof worden opgedrongen, maar moet het er in ontdekt worden. Het gaat er om „wat van al die waarheden de vormende, besturende grondgedachte, de innerlijkste drijfkracht, de verborgen roerselen, den diepsten wortel uitmaakt³⁾”.

Bij K. Schilder is nu het accent van de Schrift als object van de dogmatiek verschoven naar de confessie. Bij hem valt het accent op de confessie, de dogmata zelf als voorwerp van de dogmatiek. De Schrift fungeert in zijn denken veelmeer als kritische maatstaf, niet zozeer als principe, waaruit een systeem van kennis moet worden opgebouwd.

Het komt ons voor, dat deze verschuiving voor de dogmatiek winst betekent. De dogmaticus krijgt hierdoor vrijer armslag. Schilder zag scherp, dat niet de confessie, maar de Schrift de boven het dogmatisch denken staande norm is, en dat de confessie

tussen synodaal- en vrijgemaakt Gereformeerden, vooral ten aanzien van de kerk en derzelve functionering steeds breder en steeds dieper wordt.

In april 1959 heeft de V.U. professor R. van Dijk, directeur van het Gereformeerd Sociologisch Instituut, op 'n jaarvergadering van de commissies van beheer der (syn.) Gereformeerde kerken een referaat gehouden over het thema: „Kerken moeten efficiënt handelen in deze tijd”.

Trouw van 1 mei 1959 gaf van dit referaat, dat op geen enkel punt is tegengesproken, een uitvoerig verslag, waaruit wij het volgende overnemen: „In de Gereformeerde kring zegt men niet zo gauw, dat iets de taak van de kerk is en wijst men liever op de taken van het mondige kerklid, op het ambt der gelovigen. Best, zei prof. van Dijk, maar laten wij dan ook eens kijken naar wat door gelovigen, al of niet in combinatie, nagelaten wordt. Men kan in deze tijd, zo betoogde hij, niet alles aan hen overlaten. . . . Bovendien wordt de taak van de lokale kerkgemeenschap steeds kleiner en die van het kerkverband immer groter, talloze taken zijn tegenwoordig niet meer lokaal grijpbaar; zij liggen veel meer regionaal, landelijk en straks internationaal. . . . Het wordt tijd, dat daaruit consequenties getrokken worden óók in synodaal verband. . . . Omdat de vervulling van nieuwe taken, zoals ze gekomen zijn — spreker wilde alleen het voorbeeld van het kerkelijk maatschappelijk werk noemen — véél geld kost, zijn de commissies van beheer een interessend deel van de kerkelijke ambten geworden. . . . Naar zijn oordeel zou men het synodewerk moeten splitsen in geestelijk-kerkelijke zaken en finantiëel-economische zaken, waarvoor dan telkens andere mensen ter synode zouden moeten komen”.

Deze opvatting over de kerk en haar taak is ontstellend en wordt gevoed door gedachtencomplexen, die in lijnrechte strijd zijn met de grondbeginselen van de calvinistische reformatie.

De dominerende gedachte van prof. van Dijk kan worden herleid tot de opvatting: de „kerk als zodanig” kan in de moderne wereld alleen efficiënt functioneren door haar organisatie, de synode en haar organen. Daarom moet die organisatie, de synode, zo sterk en efficiënt mogelijk gemaakt worden.

Immers: de taak van de lokale kerkgemeenschap wordt steeds kleiner en die van het kerkverband immer groter.

Hier wordt, naast een sarcastische opmerking over het mondige kerklid, zeer beslist het zwaartepunt verlegd van de plaatselijke kerk naar de synode, als hoogste en gezagdragend orgaan van de kerkelijke organisatie.

En laat nu geen mens zich vleien met de hoop, dat prof. van Dijk het zó niet bedoelt of dat hij, als hij het zo wél bedoelt, alleen staat in zijn opvatting.

Prof. van Dijk is een eerlijk man, die staat

voor wat hij zegt en bedoelt, daarom zegt hij: „Het wordt tijd, dat daaruit consequenties worden getrokken, óók in synodaal verband”.

Die consequentie is dan, dat de synode (nog meer) moet wassen, de plaatselijke kerk (nog) minder moet worden.

En deze persé ongereformeerde opvatting over de kerk, die er klaarblijkelijk bij de V.U.-studenten wordt ingehamerd, heeft al duidelijk deze consequentie, dat de sociologerende predikanten geen onderscheid meer maken tussen de kerk en het georganiseerd, door de synode geleide kerkverband. Als de synode spreekt, dan spreekt de kerk; als de synode omvangrijk maatschappelijk werk ter hand neemt, leidt en financiert, dan „doet” de kerk dat.

Nog eens: Prof. van Dijk staat in zijn opvatting niet alleen.

Ds Habermehl, die in zijn boekje: „Ons dagelijks werk. De christen in de industrie” zulke echt schriftuurlijke gedachten over de arbeid neerschrijft, raakt hopeloos op drift als hij toekomt aan de functionering van de kerk in de moderne maatschappij.

Op blz. 115 schrijft hij b.v.: „In navolging van haar Heer zal de kerk moeten afdalen tot het dagelijks leven van de mensen. . . . Dat vraagt van de kerk niet alleen een andere instelling maar ook een andere organisatie dan zij nu heeft. . . . Dé kerk is een **gemeenschap**, maar wil zij werkelijk een hechte gemeenschap zijn, dan moet zij rusten op een **bestaande sociale gemeenschap**. (vetgedr. v. ds H.).

Het is te wensen, dat de theorie van de kerkelijke diensten en ambten niet verstart, door vast te houden aan de nu geworden situatie. . . . Een kerk die niet wil specialiseren, loopt gevaar een achterlijk instituut te worden”.

Er is, buiten het kader van ons onderwerp, over deze verbijsterende citaten heel veel te zeggen.

De meester, prof. v. Dijk, in zijn wijsheid, gist, (hij wijst nog op onderscheiding); de leerling, Ds Habermehl, in zijn waan, beslist.

De ambten in de kerk danken hun bestaan aan 'n „theorie van kerkelijke diensten en ambten”. De bevestigingsformulieren zullen dus op de helling moeten en er zullen bevestigingsformulieren moeten komen, voor kerkelijk-geestelijke en finantiëel-economische synodeleden, benevens bevestigingsformulieren voor kerkelijk maatschappelijke werkers en werkers, industriepredikanten en kerkelijke planning-ingenieurs. Verbeeld je, dat de kerk een achterlijk instituut zou worden!

Inderdaad, daarin geven wij ds Habermehl groot gelijk, dat vraagt een andere instelling en een andere organisatie, dan die, waarin wij zijn grootgebracht en die wij als een kostbare geestelijke erfenis van de vaders hebben geaccepteerd.

Wat zullen wij er nog meer van zeggen?

Het instituut, dat prof. v. Dijk, ds Haber-

mehl e.a. bezig zijn te bouwen en waarvan de contouren zich in en om de syn. Gereformeerde kerken heen, steeds scherper gaan aftekenen, is niet meer de kerk van zondag 21, niet meer de **GEREFORMEERDE Kerk**, die de vrome vaders ten koste van goed en bloed hebben vrijgevochten uit de dodelijke omarming van de hiërarchieke organisatie.

En zou het instituut, dat de sociologerende dominee voor ogen staat als kerk moeten functioneren in het fabrieksleven?

Want het zijn uitgerekend de dragers en propagandisten van dit hiërarchieke gedachteschema, die zich met neerbuigende bewogenheid en organisatie-enthousiasme werpen op de industriearbeider.

Berg je!

Nu meen ik het wél, als ik zeg: Arme fabrieksarbeider, waar heb je dat aan verdiend?

Wormer.

Jac. Wijnands.

BOEKBESPREKING

ZEDELIJKE OPVOEDING

II

Wij kunnen ons een centrale en richting-aanwijzende idee inzake de zedelijkheid vormen, verstaan als aspect, en daarbij de term ethiciteit invoeren ter voorkoming van misverstand: het woord ethiek dunkt ons te weinig duidelijk, omdat daardoor enerzijds een vakwetenschap, anderzijds een menselijke houding, gedrag, optreden wordt bedoeld; en het leidt tot onnodige moeiten, als we „ethiciteit” dan vervangen door het nogal belaste en verre van duidelijke woord „ethos”. Maar we kunnen ons niet een centrale idee (als richtingwijzer op de weg naar begrip en begrippen) vormen van „de mens”; zelfs lijkt de vraag „wat is de mens” ons aanvechtbaar: beter, en — ook hier — bescheidener lijkt het, ons te beperken tot de geheel andere vraag: „wie is die mens, die ik dagelijks ontmoet, waarbij ik, op grond van die ontmoetingen, niet zonder enige bevreemding, althans verbazing, ga zien ook zelf zulk een mens te zijn?” Een mens te zijn, aan wie de menselijkheid is toevertrouwd, hoe weinig waarschijnlijk dit ook lijken moge; zodat het op mijn weg blijkt te liggen, dat ik ook met betrekking tot mijzelf dien te pogen, een verstandig, dus menselijk woord te zeggen over 's mensen menselijkheid.

Raadplegen we nu het derde hoofdstuk van Wurths studie, dan ontmoeten we het antropologisch accent: dit hoofdstuk (38—57) bespreekt de opvoedbaarheid, eerst in haar verhouding tot de aanleg, daarna met betrekking tot de genade die God geeft. Reeds het feit, dat de auteur deze indeling geeft, doet

voorwerp van kritiek kan zijn. Om Bavinck recht te doen, moet gezegd worden, dat hij voor de kritische functie van de dogmatiek wel oog had. Hij zegt ergens, dat de dogmatiek in haar genetische en systematische ontwikkeling van de dogmata de roeping heeft „om ook op mogelijke afwijkingen opmerkzaam te maken, mogelijke leemten aan te vullen, en alzoo te arbeiden aan de ontwikkeling der dogmata in de toekomst⁴⁾”.

Maar dit is een aspect dat er bij Bavinck — op het standpunt van zijn definitie — toch eigenlijk een beetje achteraan komt hinken.

Door de kritische functie, die de dogmaticus bij Schilder tegenover het dogma krijgt, komt er ook een oecumenische tendenz in zijn wetenschappelijke arbeid. Schilder zegt nadrukkelijk, dat de binding van de dogmatiek aan het kerkelijke dogma, zonder het fungeren van de Schrift als kritische instantie in het dogmatisch denken, ertoe leidt, dat berust wordt in het bestaan van afzonderlijke gereformeerde, lutherse en roomse dogmatieken. Juist door de confessie als uitgangspunt te nemen, en de Schrift als kritische maatstaf te laten fungeren, kan de dogmaticus oecumenisch werk doen.

Achter de verschuiving, die de opvatting van de taak van de dogmatiek doormaakte tussen Bavinck en Schilder ligt zeker ook de meer kritische instelling tegenover de kracht van het redelijk denken in de ontwikkeling van de Europese wijsbegeerte van de latere

tijd. In Bavincks tijd stond het komen tot systeemvorming hoger aangeschreven dan in onze tijd. K. Schilder bepleitte dan ook nadrukkelijk, dat de dogmatiek niet aan systeemvorming moet doen, maar de locimethode moet volgen. Dat wil zeggen: succesievelijk allerlei onderwerpen uit de dogmatiek behandelen zonder ze in systematisch verband te zetten.

Het ging in de bovenstaande overwegingen zeker niet om abstracte tijdloze beschouwingen. Wie de richting van Schilder inslaat in zijn dogmatisch werken zal de functie van de theologie en van de dogmatiek in het leven bescheidener zien, dan wel eens in gereformeerde kring geschied is. Op Bavincks standpunt is de functie van de dogmatiek niet gering. Zij heeft dan de ontwikkeling der dogmata, zoals deze in de loop der eeuwen tot stand kwam, opnieuw te reproduceren vanuit de Schrift en aan te tonen, hoe het proces van dogmenvorming tot stand kwam. Zij heeft het proces van dogmenvorming als het ware **na te denken**. De theologie, zei Bavinck immers, was de confessie steeds vooruit. Er valt hier een zwaar accent op de kracht van het denken in de kerk.

Bij Schilder ligt dit anders. De dogmatiek verricht hier ook dienst aan de kerk. Maar ze bestaat in de reproductie van de problemen van de kerkelijke dogmata in onderworpenheid aan de Heilige Schrift. Ze is zich ervan

bewust, dat bij alle sympathie tegenover de confessie en zonder deze ook maar één ogenblik te depreciëren, en hier met mensenwerk te maken hebben, dat zeker niet een voorgoed afgesloten stadium in het leven van de kerk betekent.

In deze richting werkende zal ook het verschil tussen dogmatiek en confessie scherper in acht genomen worden. Indien de theologie de confessie vooruit is in het ontwikkelen van haar gedachten, zal de neiging moeilijk te onderdrukken zijn de theologie en vooral de dogmatiek over de confessie en de interpretatie van de confessie te laten heersen. We hebben in de afgelopen halve eeuw dan ook wel pogingen in die richting zien doen. Maar is de confessie alleen vrucht van de theologisch denken? O.i. spelen in haar totstandkoming ook allerlei andere factoren mee.

Het is verheugend, dat ook in breder kring de gedachte zich doet gelden, dat dogmatiek en confessie te onderscheiden zijn. Een interessant voorbeeld daarvan is o.a. hetgeen professor Berkouwer onlangs schreef in het tweede deel van zijn boek over de zonde. Polman had kritiek geïntendeerd op artikel 15 van de Geloofsbelijdenis, omdat daarin de verhouding tussen erfschuld en erfsmet niet is vastgelegd en dit artikel geen keus deed tussen het realistische en het foederalistische standpunt inzake de erfzonde. Berkouwer accepteert deze kritiek niet en zegt, dat het nodig is om het spreken en belijden van de

zien, dat hij principiëel niet uitgaat van een „idee: mens”. Daarbij treft het onze aandacht, dat juist hier gegevens gevonden worden, die zich goeddeels aan ontleding en begrip onttrekken, maar zich wel lenen tot bespreking: een merkwaardige trek, waarop meer dan één moderne filosofie terecht de aandacht vestigt. Van hier uit zal het wellicht mogelijk blijken, het traditionele onderscheid tussen pedagogie als leiding geven en pedagogiek als een leer omtrent dit leiding geven, te handhaven; mits men niet een overwegend accent legt op eventuele theoretische bestanddelen van zulk een leer. Die zijn er natuurlijk ook. Maar zeggen is eenmaal iets anders dan nadenken, hoeveel ze ook gemeen hebben; en in een wijsgerige anthropologie gaat het o.i. allereerst om het spreken van een verstandig woord inzake de menselijkheid van de mensen, naar wier wie-zijn we vragen en omtrent wier iemand-zijn we overtuigd worden. Dat daarbij aanleg, dispositie en erfelijkheid een rol spelen is wel duidelijk, en ook dat dit zelden, vermoedelijk nooit een leidende rol kan zijn. Over aanleg en erfelijkheid maakt dr Wurth o.i. enkele nuchtere en wijze opmerkingen; tevens laat hij tal van vragen liggen, die — het spijt ons dit te moeten zeggen — in de tweede paragraaf van dit hoofdstuk die als titel draagt „Genade en opvoedbaarheid” (53—57) niet worden opgevangen. Enigszins tot onze verwondering moesten we na herhaalde lezing aannemen, dat in deze paragraaf de (niet genoemde) idee van de harmonische mens vrij sterk bepalend op de achtergrond schijnt te staan. Dit kan inderdaad slechts schijn zijn, en in dat geval zouden we het op rekening moeten zetten van de beknoptheid van deze studie. Wij aarzelen echter deze oplossing te aanvaarden: deze paragraaf, die we met bijzondere aandacht bekeken hebben, werd ons eerst enigermate begrijpelijk aan de hand van de onderstelling, dat de auteur inderdaad meent: de genade van Godswege leidt mede via de opvoeding de jonge mens in de richting van een harmonisch menszijn. De jonge mens! De schrijver schijnt pedagogie en pedagogiek uitsluitend te willen betrekken op de leiding, die aan jonge mensen door ouderen wordt gegeven. De woorden, die beide het element „pais”, „kind” bevatten, geven daar wel aanleiding toe. Het is echter o.i. niet voor tegenspraak vatbaar, dat de mens in dit „tijdelijk leven”, en wellicht nog langer, opvoeding nodig heeft; en dat in feite vaak de ouderen intensiever door de jongeren worden opgevoed dan omgekeerd. Wat nu de idee van de harmonische mens betreft: daarheen wijst de Bijbel nergens; zodat een Bijbelgetrouwe pedagogiek daarmee ook niets kan beginnen. We hopen dan ook, de auteur op dit punt niet goed te hebben verstaan. Bezien we evenwel het vierde hoofdstuk, handelend over het doel van de zedelijke opvoeding, dan krijgen we opnieuw, en nu wat sterker, de

indruk dat de idee van de harmonische mens de auteur parten speelt.

Reeds in het derde hoofdstuk sprak de auteur over karakterologische (éénmaal geschreven karakterologie, 47) inzichten; in de derde paragraaf van het zesde hoofdstuk komen deze nader aan de orde. Nu is duidelijk, dat een zgn. zakelijk objectieve karakterologie van een abstract mensbeeld uitgaat; om het kort te zeggen: de proefpersoon is niet de volle persoon maar een abstractie daarvan. Verder stelt de vraag omtrent het menselijk karakter ons direct voor 's mensen menselijkheid als niet-begrijpelijk en niet beredeneerbaar gegeven. Naar onze mening komt juist datgene, dat het menselijk karakter tot menselijk karakter maakt, in deze paragraaf niet bevredigend uit de verf (128—139). Wij missen hier de o.i. noodzakelijke onverkorte erkenning, dat ons karakter primair een religieus gegeven is. Wat men ook te berde moge brengen omtrent een gegeven structuur, die vergelijkbaar zou zijn met een bedrijfskapitaal, toch mogen en moeten we o.i. het karakter allereerst zien in de sfeer van de besluiten en beslissingen, die we nemen met betrekking tot de hantering van wat als structuurgegeven wordt aangetroffen. Zo blijft een mens zijn leven lang aan zijn karakter bouwen. Daarbij blijft veel, wellicht het meeste, zo geheimzinnig, dat een -logie er noch met begrip, noch met beelding door woorden aan toe komt. De paragraaf, die aan de derde (Over opvoeding als karaktervorming) voorafgaat, behandelt in feite hetzelfde onderwerp: Opvoeding als wilsvorming. Het karakter gaat o.i. niet op in een gerichte ontplooiing van disposities, maar veeleer vindt het zijn eigenlijk werkterrein in het bestaan voor Gods aangezicht, het religieus coram Deo esse, dat ons verwijst naar het aangezicht van de naaste. Het spreekt wel van zelf, dat de idee van karakter zo zeer nauw samenhangt met die van de persoon. Mogelijk kunnen we het nog 't best zo zeggen: het karakter is de wijze waarop het persoonzijn in de persoonlijke levensgeschiedenis gestalte aanneemt. Daarbij zijn o.m. de religieuze bepaling en de geworteldheid in de menselijke gemeenschap ondersteld; en van menselijke gemeenschap kunnen we pas dan met zin spreken, als we haar zien als de religieuze eenheid van het mensengeslacht. Dat houdt onvermijdelijk in, dat „karakter” een religieus gegeven is, terwijl de meer „technische” zijde, die gewoonlijk in de karakterologie besproken wordt, in feite een belangrijke maar bepaald secundaire plaats inneemt: het materiaal voor de karakterbouw is in hoge mate vervangbaar, en een praktisch gelijk materiaal zal voor de één karakterafbraak, voor de ander karakteropbouw dienen. We zijn ons er van bewust, op deze wijze niet tot exacte uitspraken te komen, m.a.w.: onze aanduidingen hebben geen karakterologische betekenis. Het ligt o.i. in de aard der zaak, dat we, karakterologisch

te werk gaande, het karakter niet vinden in zijn eigen zin, en anderzijds dat we, in wellicht aarzelende aanduiding het karakter vindend, heel goed merken dat we ons dan op een afstand houden van elke -logie, hoezeer we de voorlopige resultaten daarvan, met dankbaarheid, in onze besprekingen betrekken. Dat de auteur dit wel terdege gezien heeft blijkt o.i. met name uit de eerste paragraaf van het zevende hoofdstuk, die handelt over de zedelijke opvoedingstaak van het gezin. In de derde paragraaf van het zesde hoofdstuk echter vinden we weinig van dit inzicht, en dat is jammer.

We mogen eindigen met op te merken, dat de korte en rijke studie van dr Wurth ons veel biedt, ons oriënteert, en tot vragen prikkelt. Dat is naar onze mening geen geringe verdienste.

K. J. P.

Dr J. Wesseling, **Afscheiding en Doleantie in de stad Groningen**, Uit de geschiedenis der Gereformeerde Kerk ± 1834—± 1900. Uitgeverij van J. Niemeijer, Groningen.

Om met de deur in huis te vallen: dit is een waardevol en boeiend boekje. Dr Wesseling die behalve een — helaas niet gedrukte — dissertatie over Bilderdijk: een dik boek schreef over de geschiedenis van Terneuzen en ook een kort overzicht van de geschiedenis van de Geref. Kerk van Hoek, is, nadat hij in Groningen kwam wonen, in de archieven van Stad en Ommelanden gedoken om de historie van de Afgescheiden en de Dolerende Kerk van Groningen te leren kennen. En wat hij vond heeft hij in het bovengenoemde geschrift verwerkt en gepubliceerd.

Ik heb respect voor het werk dat er aan besteed is. Wie er iets van weet welk een tijd en moeite het kost de preciese historische gegevens uit de bronnen aan de weet te komen, beseft hoeveel speurzin, geduld, acribie er nodig is om een boek te kunnen schrijven als Dr Wesseling ons aanbiedt.

Allerlei zeer interessante bijzonderheden vindt men er in. Ik noem de vonnissen welke uitgesproken werden, reeds vóór 1834, over „verboden godsdienst oefeningen”; de namen van alle niet tot de kerk van Ulrum behorende kinderen, die door De Cock vóór zijn schorsing in Ulrum zijn gedoopt; een preciese opgave van de kinderen van De Cock met hun levensloop; een overzicht van het verloop van het inwonertal in Groningen en van het ledental van de onderscheiden „godsdienstige gezindten” in die stad enz. enz.

Maar hoe interessant dit uit historisch oogpunt ook is, het is niet het belangrijkste van dit boek. Want dat is het duidelijke en boeiende beeld dat Dr Wesseling schetst speciaal van de Afgescheiden kerk van Groningen. We komen door zijn boekje in levend contact met het bewogen leven van die kerk. Met Gods

kerk op eigen merites te beoordelen. „Het is niet a priori verwerpelijk” — aldus Berkouwer — „aan te nemen, dat het verschil tussen confessie en dogmatiek niet alleen quantitatief van aard is, maar dat een relatief korte en altijd geconcentreerde belijdenis ook soberder en voorzichtiger is dan de dogmatische bezinning⁵⁾”. In een noot zegt Berkouwer, dat hij geen tegenstelling wil maken tussen confessie en dogmatiek, maar wil waarschuwen tegen „dogmatisering der belijdenis⁶⁾”. Er ligt in opmerkingen als deze iets bevrijdends. De dogmaticus dringt hier aan de confessie geen dogmatische distincties en probleemstellingen op en handhaaft het verschil tussen wat de kerk als haar geloofsbezit belijdt en hetgeen de dogmatiek in haar wetenschappelijke overwegingen en probleemstellingen bespreekt. Het stelt Berkouwer in concreto in staat kritisch te staan tegenover distincties als erfschuld en erfsmet en Vonk bij te vallen, die zegt dat de belijdenis alleen zakelijk over de erfsmet spreekt en dat Calvin in Inst. II, 1 ook zo sprak⁷⁾.

Wil dit alles nu zeggen, dat Schilders definitie van de dogmatiek, zoals we die boven citeerden, het laatste woord is? Natuurlijk niet. Het ging ons nu alleen om te laten zien, dat er zich ook in het gereformeerde dogmatische kamp een verschuiving voltrok. Er kwam in de taakomschrijving van de dogmatiek een kritischer instelling ten aanzien van de confessie en een sterk accent op de Schrift

als achter de confessie staande norm. Wat Schilders definitie zelf betreft: die „reproductie van de inhoud der in de lijn der oecumenische symbolen vastgestelde dogmata” zit ons nog wel een beetje dwars. Moet de dogmatiek de inhoud van de confessie „reproduceren”? Hier werkt o.i. toch nog de door Schilder bij Bavinck afgewezen tendenz door, alsof de dogmatiek in haar denkwerk opnieuw moet re-produceren, wat de kerk in de loop der eeuwen beleed.

De dogmatiek vindt haar stof in de symbolen der kerk. Dat is het „starting point” voor haar sympathetisch-kritisch werk. Daar gaat zij zich op bezinnen, zouden wij liever zeggen. Haar taak blijft in deze bescheiden. En verder: heeft zij zich alleen op die dogmata te concentreren en zich daarop te bezinnen? K. Schilder zegt zelf, dat zij de „problemen” van de dogmata heeft te rangschikken en te behandelen. Maar het komt bij hem niet goed uit de verf, wat hij daar eigenlijk mee bedoelt. Wat zijn die „problemen” van de kerkelijke dogmata? Alleen denk-problemen of krijgen we in de dogmatiek ook te maken met de aanvechting van het kerkelijk belijden vanuit de cultuur en het denken van de autonome moderne mens en zijn „problemen” in existentiële zin? En raken die „problemen” ook niet het hart van de kerkelijke mens? Haitjema schrijft in zijn „Dogmatiek als Apologie”: „Grensoverschrijdingen der hoogmoedige rede dreigen ook daar onophoudelijk

waar discipelen van Christus de schoonheid van de „zuivere leer” begeeren uit te stallen. Ook op dit terrein der „thetische” uiteenzetting van de geopenbaarde waarheid voor ingewijden, die de „tale Kanaäns” verstaan, heeft het goddelijk Woord zijn moeizamen strijd te voeren „mit der wahnsinnig verschlossenen, sich selbst verschliessenden Vernunft” (Brunner). Ook op dit zuiver dogmatisch territoir moet de rede met haar absolute aanspraken nedergeworpen worden en tegelijk in Christus' Kruis de verlossing van al haar waan en de bevrijding van al haar nood afgekondigd worden⁸⁾”. Daarom is dogmatiek ook dienst aan het Evangelie!

Enschede

R. H. Bremmer.

1) K. Schilder, **Kompendium-Dogmatiek, I**, jan. '37—febr. '38, blz. 10.

2) **Idem**, blz. 13.

3) **De Vrije Kerk**, 1881, blz. 455.

4) **G. D.**, I², blz. 82.

5) **De Zonde, II**, 1960, blz. 249.

6) **T.a.p.**

7) C. Vonk, **De Voorzeide Leer, III a**, 1955, blz. 352: „De termen erfschuld en erfsmet gebruikt zij niet. Wat we zoeven erfzonde noemden is bij haar niet = erfschuld + erfsmet, maar alleen = erfsmet. Die beperking der betekenis van het woord erfzonde (tot wat men wel erfsmet noemt) dienen we dus wel in het oog te houden. Zo kon het immers best en er is geen reden van dit spraakgebruik onzer belijdenis af te wijken”.

8) **Dogmatiek als Apologie**, 1948, blz. 5.

werk daarin en zijn trouw daaraan. Maar ook met alle menselijke zonden die het kerkelijke leven bedreigen en vergiftigen. En niet minder met de dwaasheden der kerkmensen die door alle eeuwen heen zo onnoemelijk veel kwaad in de kerk des Heren hebben aangericht.

Wat is het aangrijpend uit een nuchter politierapport te horen, ja, te zien, hoe de in de „Vaderlandse Kerk” verkommerende gelovigen in hun „gezelschappen” samenkomen om het woord Gods te horen. (blz. 13). Wat getuigt een brief als die van Jan A. Jonkhoff aan de kerkeraad van de Ned. Herv. Kerk van een heldere kijk op het verval der kerk, van diepe ernst en van een gelovige verantwoordelijkheid voor het welzijn van de gemeente van Christus. (blz. 29/30).

Maar we horen ook van twist, tweedracht en allerlei andere zonden, die reeds direct na de Afscheiding zo ontzaglijk veel kwaad in de pas vrijgemaakte kerk aanrichtten. Terecht schrijft Dr Wesseling, dat we ons geen idealistische voorstelling van het gemeentelven moeten vormen (blz. 33). Er treedt bij en na iedere kerkreformatie altijd een wereld van zonden op.

Lindeboom had wel gelijk toen hij eenmaal schreef, dat als de Afscheiding een werk van mensen ware geweest er niets dan brokken en splinters van de uitgeleide kerken zouden zijn overgebleven.

Wat is een conflict als tijdens de ambtsperiode van Ds Dijksterhuis het kerkelijk leven beroerde triest. Het is een van die ongelukkige twisten over „meningsverschillen”, die in afschuwelijke regelmaat in de kerken losbarsten, haar nooit iets goeds, wél heel veel kwaads berokkend. En we lezen uit die historie tegelijk ook hoe hiërarchie-in-de-praktijk veel kapot maakt, terwijl een zachtmoedig, geduldig, liefdevol optreden van de classis wellicht heel veel ellende zou hebben voorkomen.

Maar wat horen we ook van mooie dingen. Als de kleine Afscheiden kerk een predikant gaat beroepen schrijft ze eerst een vasten- en bededag uit. Wie denkt er tegenwoordig aan zo iets? Als Ds Dijksterhuis een beroep naar Amsterdam ontvangt komt een hervormde broeder — een bekende groninger advocaat! — namens een aantal gereformeerde hervormden op de kerkeeraadsvergadering om de predikant te verzoeken in Groningen te blijven! (blz. 84). Zo gaat het als het volle evangelie wordt gepredikt. En wat groeit de gemeente als de vrede van Christus in haar heerst. Soms verbazingwekkend. Ik las onlangs in de correspondentie van Groen van Prinsterer daarover nog een merkwaardig bericht. Het is van een onverwacht getuige! Namelijk van de hervormde professor Valeton. Niet de bekende ethische hoogleraar die in Utrecht doceerde, maar diens vader, die van 1845—1884 professor in de theologie in Groningen was. Deze rapporteerde op 5 juli 1864 aan het hoofdbestuur van de Vereniging voor Christelijk-Nationaal Schoolonderwijs, „dat, bij de algemeen heerschende onverschilligheid en wereldgezindheid (in Groningen namelijk - C.V.) bijna allen, wien het met godsdienst en Evangelie ernst is, onweersaanbaar tot de afgescheidene kerk gedreven worden, en vandaar heeft zich nog bijna geene belangstelling in Christelijk onderwijs dan bij Afscheidenen betoond”. (Briefwisseling III, blz. 644). Wat is het heerlijk als door een buitenstaander zo iets van de kerk wordt gezegd! Boeiend is het ook de merkwaardige, begaafde Maatjes de weg uit de Herv. Kerk, via de „Evangelisatie”, naar de Afscheiden Kerken te zien vinden. Zeer leerzaam is het daarbij na te gaan hoe de verschillende Afscheiden predikanten daarbij optreden. Sommigen — er is niets nieuws onder de zon — hebben niets anders dan wat hooghartige kritiek. Anderen helpen, dienen, steunen, leiden en brengen zo honderdtallen op de goede kerkelijke weg. (blz. 128 v.).

Zo zou ik nog een poosje kunnen doorgaan. Maar ik moet ophouden. Ik hoop dat velen het boekje van Dr Wesseling zullen lezen. Ook „met toepassing” op het eigen kerkelijke leven. De geschiedenis is een uitermate nuttige spiegel waarin we, soms beter dan door een directe kijk daarop, het eigen kerkelijke leven kunnen leren kennen. En we hopen dat Dr Wesseling voort zal gaan met het leveren van studiën van dit soort. Er is nog zeer veel te halen uit archieven! Zo vermoed ik, dat men b.v. over de „jonge” Brummelkamp nog wel een en ander zal kun-

nen ontdekken in het Kuyper-archief dat in het Kuyper-huis wordt bewaard.

Het boekje is goed gecorrigeerd. Ik noteerde, dat op blz. 44 de noot ¹¹⁾ niet te vinden is. En dat op blz. 45 ²⁾ moet zijn ¹²⁾. Voorts moet „art. 38” op blz. 8 „art. 28” zijn. En noot 3 op blz. 123 is niet de typering van de theologie der Groninger richting, maar van de supra-naturalistische. Deze zijn niet hetzelfde!

C. V.

INGEZONDEN

Dr W. A. VISSER 'T HOOFT OVER DE I.C.C.C.

In het nummer van 3 febr. l.l. van Elseviers Weekblad is een exclusief interview van Mr J. H. M. G. Barkey Wolf met Dr W. A. Visser 't Hooft, secretaris-generaal van de Wereldraad van Kerken te Geneve, opgenomen.

De antwoorden welke de secretaris-generaal op de vragen van de nederlandse journalist geeft, zijn leerzaam. Leerzaam om meer dan één reden. Dr Visser 't Hooft is niet alleen dank zij zijn functie, maar vooral door zijn jarenlange, intensieve arbeid meer dan iemand anders momenteel de motor van deze wereldbeweging. Hoewel ook hij in dit interview voor zich zelf sprak, mag toch worden aangenomen dat zijn antwoorden een zekere representatie voor de wereldraad bezitten. Hiervan uitgaand, menen wij er goed aan te doen zijn oordeel over de I.C.C.C. uit dit interview hier door te geven. Het is goed daarbij niet alleen aandacht te schenken aan de antwoorden van Dr Visser 't Hooft, maar ook de formulering van de gestelde vragen daarbij terdege te betrekken.

Vraag: Hoe oordeelt U over de activiteiten van de Internationaal Council of Christian Churches (I.C.C.C.) tegen de W.R. Zijn zij schadelijk?

Antw.: Ik geloof niet dat zij ons schade berokkenen, ook al hebben zij besloten tegen ons te ageren. Het zijn kleine splintergroepjes, die dikwijls met niet-theologische argumenten werken.

Vraag: Maar in een onlangs verschenen rapport stelt de I.C.C.C. dat de W.R. enerzijds wél en anderzijds niet pretendeert een wereldkerk te willen zijn. Men spreekt van de „dialectiek” van de Wereldraad.

Antw.: Ik vraag mij wel eens af of men daar voldoende onderscheidingsvermogen heeft. De W.R. kan toch eenheid zoeken door een instrument tot die eenheid te zijn. De Kerken in de W.R. zijn confessioneel zeer verschillend. Maar zij kenmerken zich allen door een sterk gevoel voor geestelijke vrijheid en autonomie. Zodra de W.R. de allures van een Kerk zou aannemen, zou gaan bevelen of opleggen, zouden alle kerken weglopen. Er zou een algemeen protest ontstaan.

Vraag: De I.C.C.C. stelt ook dat de W.R. niet langer erkent dat „de Bijbel en de Bijbel alleen de onfeilbare regel moet zijn voor geloof en leven”.

Antw.: Dan moet men onze basis maar eens lezen, waar toch duidelijk wordt gesproken van een belijden van Christus, naar de Schriften. Het heeft werkelijk geen zin zich over deze groepjes erg druk te maken”.

* * *

Wat mij bij het lezen van deze antwoorden trof, was de haast nukkige, botte onverschilligheid welke door een doorgewinterde wereld-eenheidsman aan de dag wordt gelegd aan het adres van hen, die het met zijn streven en de huidige resultaten daarvan niet eens kunnen zijn.

Iemand die werkelijk hunkert naar de zichtbare eenheid van de christgelovigen, zal zich daarbij toch voor alles willen laten leiden door het voorbeeld van Hem, naar Wie de christenen genoemd zijn. Een van die voorbeelden zou kunnen zijn Jezus' gelijkenis van het verloren schaap. Hiervoor liet de goede herder uit Jezus' parabel de 99 anderen in de stal achter om dat ene schaap te zoeken.

In de terminologie van de secretaris-generaal van de wereldraad van kerken zou het geen zin hebben zich over dat ene schaap druk te maken. Zo'n dom, niet theologisch-geschoold, splinterschaapje, dat nauwelijks voldoende onderscheidingsvermogen heeft om de grote kudde in de gaten te houden.

Nee, dan de 99 andere schapen in de grote wereldstal. Zij kenmerken zich allen door een sterk gevoel voor geestelijke vrijheid en autonomie. 't Is de moeite waard om voor het forum van deze rasschappen naast Nehroe achter de bestuurstafel te zitten. Of Nehroe toevallig voldoende onderscheidingsvermogen bezit voor de geestelijke vrijheid en autonomie van een klein, splinterig nabuurstaatje doet daarbij niet terzake. Wat Nehroe met zijn wapens doet, presteert de secretaris-generaal van de wereldraad van kerken (let wel: kerken) met zijn tong: vaag de kleintjes weg; de wereld behoort aan de groten.

't Is maar goed klein te zijn: de weg naar de nieuwe wereld is namelijk erg smal.

Zwolle.

H. v. d. Berg.

PERSSCHOUW

De invloed van de 20ste eeuwse cultuur op de kerk

Hier volgt het tweede gedeelte van de rede van Prof. Van Riessen over het bovengenoemde thema.

II

Het tweede onderwerp betreft de vraag, hoe de kerk de invloed van de moderne wereld ondergaat. Men zou met Karl Rahner kunnen zeggen, dat de kerk er moedeloos onder wordt, dat een steeds wereldser wereld niet meer naar de kerk wil luisteren. Zij is een verdedigingspositie op de terugtocht, terwijl zij kleiner en machtelozer wordt. De reactie op dit verschijnsel is zeer verschillend. Toch kan men zeggen, dat een hoofdrichting in deze reactie is, dat de kerk, uit onrust over genoemd verschijnsel, de relatie kerk-wereld in het centrum van haar belangstelling plaatst. Men moet hierbij natuurlijk niet denken aan een uitsluitende aandacht voor dit vraagstuk. Het is echter wel zo, dat deze horizontale verhouding van kerk en wereld al het denken en doen van de kerk gaat beheersen, terwijl de relatie die beslissend behoort te zijn voor de kerk, de verticale en religieuze met haar Heer en door Hem met God de Vader, niet meer in het midden der belangstelling staat, en voorzover zij aan de orde gesteld wordt alleen betrokken wordt op het vraagstuk van de verhouding van kerk en wereld.

Er bestaan natuurlijk allerlei varianten van deze verabsolutering van het horizontale. En overigens zal het duidelijk zijn dat men met betrekking tot de relatie kerk-wereld bijna alles verwacht van wat de wetenschap ons over communicatie, gesprek en ontmoeting geleerd heeft.

Een der treffendste illustraties van de genoemde instelling geeft de rooms katholieke Kwant in een boekje over de ontmoeting. Nadat hij lang over de intermenselijke ontmoeting gehandeld heeft, komt in het laatste hoofdstuk ook de ontmoeting met God ter sprake. Hij zegt dan o.a., dat de mens binnen de ontmoeting met de medemens vertrouwd wordt met God. Hoewel op r.k. standpunt deze gedachtengang wel te volgen is, moeten wij aan de hand van de Bijbel toch constateren, dat met deze verabsolutering van de menselijke ontmoeting de rollen volstrekt omgekeerd zijn. Wij worden niet vertrouwd met God via de ontmoeting met de medemens, maar omgekeerd zullen wij eerst vertrouwd worden met de medemens, zullen wij deze eerst echt kunnen ontmoeten, doordat en nadat wij God ontmoet hebben, of juist, nadat God ons in Jezus Christus tegemoet gekomen is. De horizontale relatie der mensen bestaat slechts bij de gratie van en dan alleen tegen de achtergrond en met het oog op de religieuze relatie met God. Zonder deze is zij onmogelijk, zonder het menselijk amen op dit verbond is de intermenselijke verhouding gefrustreerd en steeds tot mislukken gedoemd.

In het algemeen kan men zeggen, dat de erkenning door de kerk van een z.g.n. autonomie en neutraliteit (in religieuze zin) van het leven buiten de kerk veel bijdraagt tot de verkeerde kijk van de kerk op haar verhouding tot de wereld en op haar verlegenheid zowel als van haar verwachtingen ten deze. De r.k. Rahner geeft ons daarvan een treffend voorbeeld. Hij beschouwt de machtige mondige mens van deze tijd als een jongen, die een nieuwe fiets gekregen heeft en daardoor zo in beslag genomen is, dat hij vergeet naar de mis te gaan. Maar als hij eraan gewend is, zal hij volgens Rahner wel met zijn fiets naar de mis komen. Rahner vergeet intussen, dat de fiets de moderne mens geleerd heeft, dat hij de mis kan missen.

Overigens is het opvallend, hoeveel respect vele theologen thans voor de gesecculariseerde wereld als zodanig hebben. Bonhoeffer is hen daarin voorgegaan. Hij heeft gelijk als hij de christenen verwijt, dat zij veel te gemakkelijk alles in de wereld veroordelen. Daarmee doet men schromelijk tekort aan het feit, dat de scheidung verlost is en dat zich deze verlossing in alle dingen toont. Ook is het te begrijpen, dat

hij een afschuw heeft van het bedrog, dat zo dikwijls met het woord religie gepleegd wordt. Maar dit verleidt hem er van de weeromstuit toe veel te veel onder de indruk te zijn van de kracht, het geluk en de zekerheid van de moderne mens zonder God. Hij ziet de gevel voor het huis aan. Wie het huis wat beter kent, wie met de buitenkant niet tevreden is, ontdekt daar wel iets anders dan de heerlijkheid van de mondig, geseculariseerde mens, 't zij getoond, 't zij verdrongen. 't Geknoei van de kerk met de religie, zoals deze kerk tussen God en wereld staat, fascineert Bonhoeffer zo, dat hij de secularisatie bijvalt en niet meer ziet dat zij de eigenlijke zonde is en bederf brengt.

Ook in de opvattingen, dat de kerk zending is en dat de kerk er is om de wereld, is een eenzijdige en horizontale oriëntatie van de instelling der kerk op te merken, waarvoor het middelpunt der kerk, haar religieuze instelling op God in Christus, gedevalueerd wordt. De kerk krijgt het zo druk met de wereld, dat zij vergeet, dat zij de bruid van Christus is. Eerst als zij daarvan vervuld is, kan zij en wordt zij in de goede zin gedrongen Christus' getuige in de wereld te zijn.

Behalve dat het gemeenschapsideaal de kerk eenzijdig maakt en een horizontale instelling opdringt, is zij ook onder de invloed van dit ideaal in de wijze waarop zij vervolgens de brug slaat naar de wereld. Ik wil dit illustreren met de wijze waarop Kraemer de communicatieleer van Jaspers poogt te assimileren.

Ik wil voorop stellen, dat Kraemer in zijn boek over de communicatie een diepe bewogenheid toont over het feit, dat de wereld niet meer naar de kerk wil luisteren. Zijn boek wordt beheerst door het streven een weg te zoeken voor de communicatie van het evangelie. Men zal van de christelijke ernst en ook van de waarde van zijn boek in dit opzicht niets af mogen doen.

Hij komt echter in moeilijkheden als hij poogt de communicatie van het evangelie met de communicatie tussen de mensen te verzoenen. Want voor deze laatste beroept hij zich op Jaspers. En voor Jaspers is de communicatie een vrijblijvende, die de gemeenschap doet groeien en als zodanig de waarheid is. Er is een onoplosbare tegenstelling tussen de communicatie van het intolerante Woord van God en de tolerante communicatie tussen vrije existenties, die Jaspers bedoelt. Jaspers sluit dat Woord met de mensen die ervoor buigen buiten. Hij is slechts solidair met degenen, die zich niet binden aan zo'n woord. Het kwade in de wereld is volgens hem zulk een binding. Men ziet hoe onmogelijk de synthese van Kraemer is.

Nu moeten we even bij de term solidair stilstaan. Zij heeft n.l. twee betekenissen: aansprakelijk voor een saamhorig met. Als men dit verschil vergeet, kan men er natuurlijk lustig op losknoeien. Men kan zich immers aansprakelijk voelen voor een ander zonder saamhorig met hem te zijn. Dat geldt b.v. voor de christen t.o.v. zijn ongelovige naaste. Jaspers anderzijds, gegeven zijn existentialisme, kent wel saamhorigheid met de ander, die zich als vrije existentie toont, maar juist geen aansprakelijkheid voor hem in diens vrijheid. Als Jaspers dus een christen ontmoet kunnen ze beiden zeggen, dat ze solidair willen zijn met elkaar, maar ze bedoelen iets verschillends: de christen zoekt de communicatie van het evangelie omdat hij zich aansprakelijk weet voor Jaspers, deze daarentegen weigert zo'n communicatie en wenst slechts de communicatie tussen mensen als een vrijblijvende saamhorigheid zonder aansprakelijkheid.

De communicatie van de boodschap van Gods Woord en de communicatie tussen de mensen zijn dus niet te rijmen met elkaar. Kraemer heeft daarvan niet zoveel last, omdat hij zich niet realiseert, althans de lezer niet toont, wat de „communicatie tussen", die Jaspers predikt, betekent. Men krijgt de indruk, dat hij in de greep van de hedendaagse idealen — medemenselijkheid, gemeenschap, solidariteit en communicatie, het paard van Troye zonder veel nadenken binnen heeft gehaald.

Van Niftrik gaat nog wat verder. Hij is verheugd, dat nu de medemenselijkheid ontdekt is, de antithese terzijde gesteld kan worden. Men kan op die wijze natuurlijk met groot gemak de moderne algemeenheid, die de oude neutraliteit is komen vervangen, aanhangen, zoals zij in de doorbraak, het algemene buurtwerk en de algemene school in praktijk wordt gebracht. Het is intussen verbazingwekkend, dat een theoloog, die de Bijbel leest, met zoveel gemak de antithese terzijde kan stellen, die ons daarin zo nadrukkelijk voorgehouden en opgelegd wordt. Het is in deze tijd blijkbaar moeilijk naar de Bijbel te luisteren.

Nu beschouwt Van Niftrik de medemenselijkheid niet als een wereldse zaak. Zij is voor hem gefundeerd in de spanwijdte der verzoening, die alle mensen betreft. Hij begrijpt ook wel dat er enig onderscheid gemaakt dient te worden. Hij doet dat dan met een onderscheid van de verzoening de jure, waarin alle mensen delen, en een verzoening de facto, die het deel der ongelovigen nog niet is. Met deze constructie, die hem de weg naar een onbeperkte saamhorigheid opent, wil Van Niftrik meer weten dan de Bijbel ons leert. En dat is een merkwaardig feit voor een man, die met alle irrationalisten het rationalisme te vuur en te zwaard bestrijdt.

Maar de antithese raakt hij toch niet kwijt. Als hij de bijbelse saamhorigheid en diensvolgens de bijbelse antithese niet wenst, dan krijgt hij met de fictie van een saamhorigheid met Jaspers en Sartre, die immers wel beter weten, een antithese t.o.v. zijn broeders in Christus, die hem dan ook bijzonder ergeren. De algemeenheid bestaat in ieder geval niet. Ook niet voor Jaspers, die immers alleen op zijn voorwaarde solidariteit wil. Men moet de intolerantie der tolerantien, de minachting der neutralen voor hen, die de superioriteit en neutraliteit der wetenschap niet erkennen, en de voorkeur der algemene door hebben om te beseffen, dat zij zich ontsieren met een vlag, die de lading niet dekt. Een christen moest daar niet inlopen. Ook niet met een dynamisch dialectische denkwijze, die de antithese slechts camoufleert. Het behoort tot de onzindelijkheden van deze tijd om door een woordspel te doen alsof men het eens is, terwijl men toch iets gans anders bedoelt (met medemenselijkheid b.v.) en ook kan weten dat dat zo is. Tot eer van vele humanisten moet gezegd worden, dat zij daaraan niet wensen mee te doen.

Wij moeten nu ook de invloed van de gemeenschapsideologie in het kerkelijk leven zelf bekijken, en wel in het oecumenisch streven. Ik zal voorbijgaan aan het streven naar macht, het „keep up with the Joneses", van de kerk, zoals men dat in de Wereldraad van Kerken aantreft. Als het niet om de macht als zodanig gaat, is de machtsvorming geoorloofd en ook de kerk opgedragen. Ik wil hierin, mensen zijn bijzonder ingewikkeld, niet eenzijdig stelling kiezen t.o.v. de Wereldraad, noch naar de ene, noch naar de andere zijde.

De kwestie, die ons interesseert, is, of in het oecumenisch streven zich een overwegend horizontale gezindheid openbaart, of het een streven is, waarin de gemeenschapsidee toonaangevend is. Het gaat daarbij dan natuurlijk om de vraag, hoe men de verhouding van de waarheid en de eenheid ziet. Nu heeft de waarheid het in onze tijd zwaar te verduren. In navolging van het existentialisme accepteren velen de vastheid, bestendigheid en duidelijkheid ervan niet meer. Zij is zo niet en wie er zo bij leeft, leeft bij een schijn. De waarheid is volgens hen in beweging, zij is wordend en zij vlucht ook voor de mens uit. Deze bescheidenheid, vrucht van het eenzijdig irrationalisme, is intussen slechts schijn. In feite is hier sprake van een hoogmoedig zich verheffen boven de vaste en duidelijke waarheid, die ons in Gods Woord geopenbaard is. Maar door aldus de waarheid te relativiseren is het in ieder geval mogelijk geworden om zich meer horizontaal te oriënteren, om het dilemma orthodox-vrijzinnig te vervagen en om bij het streven naar gemeenschap de vraag naar de waarheid naar de achtergrond te verdringen. Zo wordt het dan mogelijk een dynamisch communicatieve gemeenschap met elkaar aan te gaan, vrijblijvend zoals Jaspers bedoelt, en zonder de vraag, of men in de waarheid één is, zo danig voorop te stellen, dat het antwoord beslissend is voor de mogelijkheid van een gemeenschap. Er bestaan hier n.l. principieel geen afdoende antwoorden.

Dit door de wereld geschapen geestelijk klimaat wekt in vele kerken en in vele christenen een onrustig en ongeduldig streven naar gemeenschap binnen de kerk en met andere kerken tot schier elke prijs. Overal in de wereld is deze communicatiedrift, dit eenzijdig gemeenschapsstreven te ontwaren. Men aanvaardt het doodeenvoudig niet meer, dat kerken naast elkaar bestaan. En men weigert bij het streven naar vereniging de vraag aan de orde te stellen, laat staan op de beantwoording te wachten, wat de kerk is, wat een christen is.

In die geest is er b.v. een streven naar eenheid tussen verschillende Lutherse kerken in Amerika. Van een soortgelijk streven tot vereniging van episcopalen, congregationalisten en presbyterianen zegt Mc.Gall van de South Presbyterian Church snijdend scherp, dat de grond van het streven naar eenheid van deze kerken wordt gevoerd door bijbelse onwetendheid. Eén ding, zegt hij, hebben deze kerken meer gemeen dan dat zij daarin verdeeld zijn, n.l. hun bijbelse onwetendheid. 1)

Hoe staat het nu in dit verband met de Wereldraad van Kerken? Tegen de basisformule als zodanig kan een christen geen bezwaar maken. Zij is echt schriftuurlijk. En de thans in bespreking zijnde sluit misverstand op dit punt nog meer uit. Maar het is dan wel weer bedenkelijk, dat men, naar ik vernam, een aanvankelijk ontwerp zodanig wijzigt, dat via interpretatie ook vrijzinnigen er zich in kunnen vinden.

Maar dat nu daargelaten, de Jasperiaanse communicatieleer is duidelijk present, waar de aangesloten kerken vrijgelaten worden in hun interpretatie van de basis. Nu wil men zich daar wel uitredden met de bewering, dat de W.R.v.K. geen superkerk is maar een gespreksgemeenschap.

Op dit geval is echter het beginsel van het uitgesloten derde niet van toepassing. De Raad is n.l. geen van beide. Het blijft immers niet bij een gesprek. Op de een of andere manier komt de Raad tot belangrijke uitspraken, verklaringen en uitgebreider publicaties, die de wereld vertellen, hoe de kerken der wereld over de pro-

blemen van deze tijd denken. Zo hinkt men dan op twee gedachten. De kerken zijn vrij in hun opvatting van de basis maar ze zijn één als ze hun stem in de wereld verheffen. Deze dialectiek is alleen mogelijk als men volgens het recept van Jaspers het gesprek opvat — en als Gesprek schrijft — als de vrijblijvende communicatie, die als een wordende de waarheid doet groeien en in feite zelf de waarheid is.

Het gemeenschapsideaal komt ook daarin uit, dat men er tot elke prijs naar streeft alle kerken der wereld tot aansluiting te brengen. Voor een gesprek zonder basis is dat geen bezwaar. Maar voor een Gesprek, dat de wereld iets te verkondigen heeft, geldt dan dat het vele zielen misleidt, vooral daar waar men de aangesloten kerk kent als een vrijzinnige. Er worden aldus in de wereld miljoenen misleidt inzake hun heil en hun Heiland.

Volgende week D.V. het slot.

C. V.

1) Zo onwetend zijn de 18, die na deze lezing hun „onduldbaar" over het gescheiden zijn van de N.H. Kerk en de Ger. Kerken uitspraken, niet, maar zij denken daarom niet minder horizontaal en buiten de waarheidsvraag om. Treffend is ook, dat Lichtenberger, bisschop van de U.S. Prot. Episcopal Ch. na zijn gesprek met de paus zei, dat ze niet over de verschillen gesproken hadden, omdat dit in het geheel niet terzake was.

VAN HIER EN GINDS

Jehova's getuigen

In Nederland zijn ongeveer 12000 Getuigen van Jehova, 2000 van hen wonen in Amsterdam. West-Duitsland telt er ongeveer 60.000. Engeland 50.000 en de Verenigde Staten ongeveer 323.000.

Over de wereldbevolking

Het demografisch jaarboek 1960 van de Verenigde Naties vermeldt dat op grond van ter beschikking staande gegevens is vastgesteld dat de aarde in het midden van 1959 werd bevolkt door 2907 miljoen mensen, dat is 412 miljoen meer dan het voor het midden van 1950 vastgestelde aantal. Tegenover elk sterfgeval staan bijna twee geboorten.

Een kwart van de wereldbevolking woont in de vier landen met de grootste bevolking, te weten continentaal China, India, de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten.

In Noorwegen geboren baby's hebben volgens het jaarboek de grootste kans op een lang leven, namelijk jongetjes 71 jaar en meisjes 75 jaar. In Nederland en Zweden is het aantal voor jongetjes gelijk maar dat voor meisjes 74. De kansen op een lang leven zijn voor pasgeborenen in Guinee het geringst. De gemiddelde levensduur voor beide geslachten is daar, volgens een in 1955 verricht onderzoek, 30,5 jaar. Ook in Haiti is de gemiddelde levensduur kort — 32,6 voor beide geslachten. De cijfers voor Groenland zijn 32,2 voor mannen en 37,5 voor vrouwen en voor India 32,45 voor mannen en 31,6 voor vrouwen.

Het aantal geboorten is waarschijnlijk in Afrika het hoogst en in Europa het geringst. In Afrika komen, voorzover men dat kon nagaan, 47 geboorten en 28 sterfgevallen op elke duizend inwoners voor. In Europa worden negentien mensen per duizend inwoners geboren en sterven er tien.

De kindersterfte is in IJsland 16,4, in Nederland 16,5 en in Zweden 16,6 per 1000. Het gemiddelde in de wereld ligt naar schatting tussen 30 en 40 per 1000.

Van de gehele wereldbevolking is 49,9 procent van het mannelijk en 50,1 van het vrouwelijk geslacht. In Canada, Australië, Nieuw-Zeeland, Midden-Amerika, de eilanden van Oceanië en het grootste deel van Azië wonen meer mannen dan vrouwen.

ERNSTIGE WAARSCHUWING

De synode van The Free Reformed Churches of Australia, gehouden te Albany van 8 tot 11 januari 1962 besloot:

„gezien het feit dat zovele Kerkleden door hun emigratie naar Nieuw Zeeland van de Kerk des Heeren vervreemden, in de Nederlandse Gereformeerde pers ernstig te waarschuwen tegen emigratie naar Nieuw Zeeland".

Dit besluit is genomen op grond van ervaringen met het zogenaamde „verstrooiden-werk", dat zich ook tot Nieuw Zeeland uitstrekt.

Het is werkelijk waar wat in het weergegeven besluit wordt gezegd: velen zijn in dat emigratieland voor de Kerk van Christus verloren gegaan. Er was en is geen gehoorzame Kerk van de Heere te vinden. De zogenaamde „Reformed Churches of New Zealand" kunnen zo ook niet worden genoemd, wat onder meer hieruit blijkt dat zij, evenals de „Reformed Churches of Australia", door middel van correspondentie de „synodale" kerken in Nederland als trouwe christelijke kerken erkennen. Grotendeels zijn ze trouwens ontstaan door emigratie vanuit genoemde „synodale" kerken.

Helaas hebben, al dan niet in arren moede, vele leden der Gereformeerde Kerken in Nederland zich bij deze kerken gevoegd. Gelukkig mag worden gezegd dat de ogen van enkelen ervoor opengaan dat zij daar toch niet op hun plaats zijn, en dat de pretentie dezer kerken, iets totaal nieuws en anders te zijn, dat met de Nederlandse kerkstrijd en verdeeldheid niets te maken heeft — zoals het veelal wordt voorgesteld —, totaal niet opgaat, maar dat deze veelal een poging is de Gereformeerde emigranten zand in de ogen te strooien en eigen onwil tot gehoorzaamheid te verdoozen.

Om deze redenen zouden wij met de meeste klem ieder die plannen heeft naar Nieuw Zeeland te emigreren, willen raden voorshands van deze plannen af te zien.

Wij maken geen propaganda voor emigratie naar Australië, maar willen er wel de aandacht op vestigen, dat er in dit werelddeel en land ruimte genoeg is, ook in de onmiddellijke nabijheid onzer gemeenten. Hier kan elke Gereformeerde emigrant, wat toch zijn onontkoombare roeping in zijn emigreren is, meehelpen Christus' Kerk te bouwen.

Voor de synode,
Het moderamen, ..
Rev. G. Van Rongen, 1ste scriba.

(Andere kerkelijke bladen worden verzocht deze mededeling over te nemen).

KERKNIEUWS

Beroepen te Zuidhorn en te Bunschoten-Spankenburg: H. J. Nijenhuis te Overschie; te Bilthoven. C. van Leeuwen te IJsselmuiden-Grafhorst; te Brampton-Ont.: C. Bakker te Twijzel.

Intree. Na bevestiging te zijn door Ds A. Jagersma, die daarbij het woord bediende uit 1 Joh. 5 : 4, 5, deed ds Cnossen zijn intree in de Geref. Kerk van Groningen-Oost. Hij preekte over Jes. 62 : 6—9.

Kerkbouw. De Geref. Kerk van Hooghalen nam een nieuw kerkgebouw in gebruik. De kerk van Amersfoort (Centrum) ging over tot de aanbesteding van een nieuw kerkgebouw in het Leusderkwartier. De kerk zal plaats bieden voor 450 personen. In de afgelopen jaren bracht de gemeente voor het bouwfonds reeds ruim f 100.000.— bijeen.

Kerkorgel. De gemeente van Bussum nam een nieuw kerkorgel in gebruik. Het nieuwe instrument gebouwd volgens het electro-pneumatisch systeem bevat 550 sprekende pijpen. Bij de in-gebruik-neming werd aan de Commissie van Beheer een bedrag van f 4.125.52 aangeboden, bijeengebracht door de zusters der gemeente.

Geestelijke verzorging van Varenden. De Kerkeraad van Curaçao gaf ons op als contactadres voor zeevarenden:

R. Scholma, Cederstraat 22, Janwê, Curaçao, tel.: Nr 36076 of p/a Havenkantoor, tel.: 11040.

De Kerk van Curaçao zal voor dit werk per jaar 2 collecten houden, waarvan met erkentelijkheid werd kennis genomen.

Voorts verzocht deze kerk om een lijst van alle zeevarenden leden onzer kerken om, als de gelegenheid zich daartoe voordoet, ze te kunnen bezoeken.

Als varende predikant fungeert in dit half jaar Ds A. W. Boxman, die momenteel vaart in de Middellandse Zee, op weg naar Israël, en elke avond om 7 uur een dagsluiting verzorgt, die per radio-telefonie wordt uitgezonden.

Adressen. Hoek (diakonie): G. Pypeling, Willemskerkepolder C 45, Hoek (Z.H.); **Abbotsford B.C.**, Canada: P. J. Huttema 361, Banford Rd. R.R. 7, Chiliwack-B.C., Canada; **Blija:** J. D. Vellema, v. Aebingaloane 1; diakonie: R. Prins, Unemastr. 44; **Wolfheze** (diakonie): R. v. Aalderen, Parallelweg 43, Wolfheze.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS....

en een laatste girobiljet,

waarop iemand schreef: „k Dacht het niet beter te kunnen besteden”. Hoe dit werd gedaan? Er werd een bedrag voor het tehuis op overgemaakt. Waarom wij dit schrijven? Mogelijk kan het ook anderen tot lering strekken.

met de knapen en kleine meisjes

van Vlaardingen, die op 26 januari hun jaarfeest hadden. Er moet een heel goede feeststemming zijn geweest. Niet zo maar een feest voor zichzelf alleen. Men heeft ook aan anderen gedacht. Er werd n.l. een collecte gehouden, welke het zeer mooie bedrag van f 71.70 opbracht. Jongens en meisjes: wij danken jullie heel hartelijk voor deze verrassing.

„Het komt wel goed”,

is de opmerking van een blijde vader, die tevens adviseerde: „Gaat U maar rustig verder”. Voor dit medeleven zijn wij zeer erkentelijk.

Niet omdat wij de moed laten zakken. Een dergelijke overweging heeft ons nog nimmer geplaagd. Deze stimulans betekent hierom voor ons zoveel, omdat er een warme belangstelling in doorklinkt. Deze spreekt ons telkens weer aan wanneer een gift wordt ontvangen van blijde ouders in verband met de geboorte van een zoon of dochter. De familie van Sybren Foekebreidt zich gestadig uit.

met de Oranje-kalender

welke door Pro Juventute is uitgegeven. Iemand heeft er van verkocht blijkbaar, want de opbrengst ervan schreef hij over op onze girorekening. Voor wie dit niet weten merken wij op, dat de Stichting hetzelfde werk doet als genoemde instelling. Met dit verschil echter dat de Stichting uitsluitend werkzaam is voor de minderjarigen die tot de Gereformeerde Kerken behoren.

Waar blijven de kerken?,

is de vraag welke wij ons stellen, nu er over de afgelopen veertien dagen een bedrag is ontvangen dat lager ligt dan over enige voorafgaande periode van veertien dagen. Ons is bekend dat in verschillende plaatsen een inzamelingsactie is gehouden, doch het resultaat werd nog niet overgemaakt. Wij stellen het zeer op prijs wanneer een voor het tehuis bijeengebracht bedrag spoedig wordt overgemaakt. Waarom? Allereerst omdat dit de actie in zijn geheel stimuleert en vervolgens omdat van de ontvangen gelden rente kan worden gekweekt. Hiervan geldt wel in het bijzonder dat vele kleintjes een grote hoop maken.

Broeders, wij rekenen op U!!

Verantwoording tot 10 februari 1962

Ontvangen van particulieren	f 26.449,67
Ontvangen van kerken	f 140.406,47
	f 166.856,14

Bijdragen kunnen worden gestort op postrekening nr 52325 t.n.v. „Stichting Gereformeerde Kinderbescherming”, Beatrixlaan 37, Ede.

Het nieuwe adres van de Stichting is sinds 13 februari 1962:

Beatrixlaan 37, Ede. Tel.: 08380-2962.

Postrekening nr 634609 t.n.v. „Stichting Gereformeerde Kinderbescherming (Contribuanten)” te Utrecht is sinds 1 februari opgeheven. Wij verzoeken U op deze rekening geen contributie e.d. meer over te maken. Dit kan nu op bovenstaande postrekening.

CORRESPONDENTIE

over „de procedure cand. J. C. JANSE in het jaar 1944”

C. Samenspreking met de commissie voor zwaarigheden van de generale synode Utrecht - 26 juli 1944.

Door de overwegingen en constatering ten aanzien van het kerkrechtelijk verloop van de procedure, zie ik mij genoodzaakt, de samenspreking met de commissie voor zwaarigheden in deze bespreking te betrekken en daarvan verslag te doen.

Het rapport immers constateert de „onkerkelijke houding” van cand. J. C. Janse, zoals deze tot uiting kwam bij de samenspreking van deputaten voor zwaarigheden (aangewezen door de Gener. Synode) met cand. Janse, waarbij tevens afgevaardigden der classis Kundert tegenwoordig waren”.

Hierbij zij het volgende gememoreerd:

Op 29 juni 1944 berichtte ds R. van Maare mij officieel, namens de classis, wat de classis besloten had, n.l. dat zij de deputaten voor zwaarigheden aan zou schrijven, daar zij meende „in elk geval den kerkelijken weg ten einde toe te moeten bewandelen, alvorens verder te handelen en een zelfstandige beslissing te nemen”. Door middel van een telegram daartoe opgeroepen, verscheen ik dan op 26 juli 1944 om 1 uur 'smiddags in de Oosterkerk te Utrecht voor de commissie voor zwaarigheden. Aanwezig waren: prof. dr F. W. Grosheide, prof. dr K. Dijk, ds van Halsema, -ouderl. Zuidema, en de classis predikanten ds L. v. d. Linde, ds R. van Maare, dr W. H. van Zuylen, met cand. J. C. Janse.

Vooraf dient echter nog het volgende opgemerkt te worden: Zoals hieronder blijken zal, is de voorzitter van de commissie, prof. dr F. W. Grosheide, begonnen met een „praealabele kwestie” te stellen. En deze hield nauw verband, zoals uw vergadering bekend zal zijn, met de schorsing van ds B. Telder, predikant bij de Gereformeerde Kerk van Breda, op 6 juli 1944 — van welke kerk ik sinds kort, na voltooiing van mijn studie te Kampen, lid was.

Ds Telder had op zondag 11 juni 1944 n.l. geweigerd, in de morgendienst de z.g. „bid-brief” van de generale synode terzake van de bekering van prof. dr K. Schilder, van de kansel voor te lezen. In deze brief werden immers de kerken opgewekt om den Here te smeken, „dat Hij de tuchttoefening over prof. Schilder moge bekronen met Zijn Goddelijken zegen”.

Dientengevolge werd ds Telder, wegens „twee-

drachtmakende prediking”, 11 juni avonddienst, 1 Cor. 7 : 23 (wordt geen dienstknechten van mensen), 25 juni Ez. 13 : 14—16 (profeten die vrede zien, waar geen vrede is) en 2 juli, Klaagl. 3 : 40 (laat ons onze wegen onderzoeken en wederkeren tot de Here), op grond van zonde tegen het 5e en 9e gebod geschorst.

Op 21 juli volgde, zonder voorafgaande schorsing, de afzetting van een viertal ouderlingen, die in deze kwade „rechtshandel” niet mee hadden bewilligd.

Door uitstedigheid was ik echter bij genoemde kerkdiensten, als ook bij de kerkdiensten, die door ds Telder en de vier trouw gebleven ambtsdragers na de schorsing belegd waren, **niet aanwezig geweest**. Dit laatste is van belang in verband met de vragen die mij gesteld werden.

Inmiddels was prof. Grosheide op de hoogte van de kerkelijke situatie in Breda, door zijn aanwezigheid op de gemeentevergadering te Breda, d.d. 17 juli 1944 — welke vergadering hij praesideerde. De deputatenhiërarchie reikte zelfs tot in de plaatselijke gemeente — men zou toch vragen: met welk recht en uit hoofde van welk ambt een hoogleraar aan een universiteit een gemeentevergadering kan gaan praesideren.

CORRESPONDENTIE

Free Reformed Churches of Australia met de Reformed Churches of Australia.

Aan de Synode van de Free Reformed Churches of Australia.

Geelong, Victoria
31 mei, 1960.

Weleerw. en Eerw. Heren,

De Synode van de Reformed Churches of Australia, gehouden te Geelong van 8—12 februari 1960, ontving en besprak het antwoordschrijven gezonden door Uw vorige synode d.d. 8 januari 1959.

Aangezien de weg van correspondentie vermoeiend lang is, vanwege het feit dat zowel Uw als onze Kerken slechts éénmaal in de twee of drie jaar in Synode samenkomen, droeg de Synode van Geelong ons, zijn deputaten, op U te verzoeken om een mondelinge bespreking van de in Uw laatste brief aangevoerde argumenten. De Synode achtte een dergelijke mondelinge bespreking te meer gewenst, omdat ze ongetwijfeld meer gelegenheid biedt de bestaande verschillpunten volledig en effectief te benaderen, en eventueel tot een volledige overeenstemming te komen.

Wij verzoeken U daarom vriendelijk maar dringend de gelegenheid tot een dergelijke bespreking te geven. Gaarne laten we daarbij de vaststelling van tijd en plaats aan U over. Zodra wij hiervan bericht ontvangen hebben, zullen onze Kerken personen aanwijzen, die namens haar zullen deelnemen aan deze bespreking.

Namens de Synode van de Reformed Churches of Australia,

w.g. S. Fokkema
w.g. Kl. Runia.

Het Bestuur van de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Rotterdam deelt U hierbij mee, dat het in de vergadering van 8 februari 1962 in de volgende samenstelling is geïnstalleerd:

W. v. d. Broeke	Praeses
J. L. Joosse,	Ab-actis
G. J. te Rietstap	Fiscus

Het ab-actiaat is gevestigd: Tidemanstr. 66 A, Rotterdam-6.

AANBIEDING 2e HANDS BOEKEN

E. Doumargue: Calvijn's jeugd, Calv. i.h. strijdperk, Calvijn in Genève; 3 dln., in pr. banden f 35.—
Kom. op het N.Test., red. Greijd. en Grosh. (z.g.n. Bottenburg-serie), in 19 banden, compl., mooi ex. f 250.—
Dr H. Bavinc: Geref. Dogm., 4 dln. in leren band, 2e druk f 65.—
A. W. Meijer: Kom. Neue Test., compl. in 8 delen, geb. f 32.50
M. B. van 't Veer: Mijn God is Jahwe, geb. f 19.50
Statenbijbel met kanttekeningen in 3 delen, geb. f 25.—
Calvijn: Institutie - vert. Sizoo, 3 dln., geb. f 32.50
Geesink: Van 's Heeren Ordinantiën in 4 pr. banden f 10.—
Geesink: Geref. Ethiek, 2 dln., ingen. f 7.50, id. geb. f 12.50
Baarslag: De Bijb. Gesch. in 6 delen, als nieuw f 45.—
Chr. Enc., 1e druk, in 6 dln. linnen, f 45.—, id. in leren bndn., pr. ex. . . f 55.—
R. H. Bremmer: Herman Bavinc als dogm., geb. als nieuw f 14.50
Betaling desgewenst in maandel. termijnen

F. DAM - BUITENPOST - TELEFOON 534
BOEKHANDEL EN ANTIQUARIAAT